

non sunt privati dignitate sua. Ut autem inde colligere valeret, Romanum Pontificem etiam propter solam hæresim mentalem non esse privatum potestate Papali, oportet probare, Romanum Pontificem etiam habere suam potestatem ex commissione humana, & non à Deo. Tunc enim bene colligeretur ut idem de illo esset censendum quod de aliis, quia illius actus interior etiam non subiceretur iudicio humano, à quo potestatem acceperat. Aut oportet addere in argumentatione, Romanum Pontificem non esse subiectum iudicio divino secundum actus interiores, quemadmodum alii Episcopi non subduntur iudicio humano penes eisdem. Tunc etiam collectio illa esset bona. Quia sicut ceteri Episcopi per solam hæresim mentalem iure humano non privantur iurisdictionis potestate, eo quod per illam non subduntur iuri humano: ita etiam oportet Romanum Pontificem, per solam hæresim mentalem non esse iure divino privatum potestate Papali, si ille per eandem hæresim non esset subiectus iudicio divino. Alioquin si hæc duo subtrahantur ex illa argumentatione, sicut necessario sunt subtrahenda: quoniam iam fide credere tenemur Romani Pontificis potestatem esse non ab hominibus, sed à Deo, & illum per actus interiores divino iudicio subditum esse, argumentatio illa nullius profus erit roboris aut momenti. Nam ex hoc quod ceteri Episcopi ob solam hæresim mentalem non sunt privati ex iure humano, cui subesse non possunt, inferre quod Romanus Pontifex ob solam etiam hæresim mentalem non sit privatus ex iure divino, cui est vere subiectus, tam mala est collectio, ut nemo sit qui non intelligat. Tam exactam feci de Cajetani argumentatione examinationem, ut plane ostenderem quam debilis fuerit argumentatio, à qua intellectum suum devictum fuisse fatetur. Hac igitur argumentatione, quam adversarii præ omnibus æstimant, profus enervata, reliquas quoniam debiliores sunt facile proferemus. Secundo sic argumentatur: Rex aut Imperator si fiat hæreticus non est eo ipso ex iure divino privatus regno aut Imperio: quia constat multos in lege veteri fuisse Reges idololatrias, & multos etiam fidelibus imperasse Reges infideles, de quibus ipsimet Deus ait: (*Osia 8. 13.*) *Ipsi regnaverunt, & non ex me.* Et iterum: *Dabo tibi Regem in furore meo.* Ergo eodem modo Papa, aut quisvis alius Episcopus, quamvis hæreticus fiat, poterit fidelibus Catholicis præesse. Respondeo, non esse eandem omnium illorum rationem, neque Imperatores aut Reges aut alios dominos seculares esse eadem lege, qua prælati Ecclesiastici regendos. Quoniam temporale dominium aut secularis potestas non habet pro fundamento suo, cui innitur, fidem: & ob hanc causam etiam si fides desit, possunt illorum dominia & potestates subsistere, si vel fidelibus si vel infidelibus dominentur. Nihil enim obstat, ut infidelis homo in rebus pure secularibus possit fidelibus præesse & ille dominari. Et idem dicendum puto de sacerdotio veteris legis, quod licet circa spiritualia versaretur, quia tamen non erat illi data fides pro fundamento, illa seclusa consistere illud valebat: ita ut quamvis hæreticus fieret, non esset eo ipso sacerdotio privatus. At longe aliter se habet potestas Ecclesiastica in lege Evangelica. Quoniam hæc fundata est super firmam petram, hoc est, Catholicam fidem. Hac igitur eversa, necesse est, ut tota Ecclesiastica potestas, que illi innitebatur, corruat. Quo fit, ut, licet in temporalibus & corporalibus infidelis fidelibus præesse

possit & dominari, in spiritualibus tamen infidelis supra fidelem nullam potestatem habere iurisdictionis potestatem. Tertio contra nos argumentatur ex facto Marcellini, qui in horribili illa sub Diocletiano servente persecutio, carnificum violentia ad impia sacrificia pertractus succubuit, & Thura idolis adolevit, aique iniecit: nec tamen ob hoc à Papatu dejectus est, sed in eo usque ad mortem perseveravit. Huic argumentationi facillime respondeatur. Negando Marcellinum Papam fuisse hæreticum, quia licet in confessione fidei adversus parata, & iam intentata tormenta satis constans non fuit, tamen fidem quam mente tenebat, non amisit. At opus exterius (ut supra cap. 1. huius operis diximus) non est hæresis: sed solus mentis assensus vel dissensus, quamvis ex ipso opere vehemens aliquando oriatur hæresis suspitio. Ut ita illum mente credidisse merito putetur, sicut suum opus exterius demonstrat. Verum hæc suspiciones hominum sunt, qui de oculis certam non possunt dicere sententiam. Quod vero Marcellinus veram non amiserit fidem, satis aperte convincitur per id quod habetur in cap. Nunc autem, dist. 21. Ibi enim dicitur, quod compulsus à paganis gta thuris super prunas posuit. Si compulsus: ergo non ea libera hoc fecit voluntate, sed ut tormenta vitaret. Tormenta autem satis vitabat per solam opus exterius, sine errore intellectus: quia gentiles quibus solis tunc placere curavit, non interiorem mentis fidem, sed opus exterius cernere poterant. Deinde, & si gratis daremus illum tunc perdidisse fidem, non tamen idem censendus est hæreticus: quoniam defuit illi pertinacia, quæ summe necessaria est, ut quis merito dicatur hæreticus, ut habetur ex cap. Dixit Apostolus. 24. quest. 3. Marcellinus siquidem ad cor reversus, & sui delicti acerbissime penitens, in publico Episcoporum Concilio suam inconstantiam confessus est, & libens iudicio se subdit sacerdotum, qui humilem illius aspicientes confessionem, nullam in illum ausi sunt dicere sententiam. Quarto loco contra nostram sententiam argumentatur adversarii, per illud, quod dicitur in cap. Cum ex injuncto, de hæreticis: ad quem pertinet institutio alicujus, ad eundem spectat destitutio eiusdem. Ex quibus verbis colligere volunt Papam, si fiat hæreticus, esse ab hominibus deponendum, & non esse ex iure divino depositum: quia cum ab hominibus eligatur, oportet ut etiam ab illis deponatur. Hoc argumentum est tam debile, ut indignum sit, cui debeat dari ulla responsio. Nam regulam illam, que ad coercendos temerarios hominum ausus à jure statuta est, ad divinam potentiam accommodare volunt, tamquam si illa aliquid, quod non liceret, intenteret, & ob id certis limitibus ab humano iudicio statutis, esset cobibenda. Qui quæso homo Catholicus est, qui hanc non irideat consequentiam? Papa eligitur ab homine: ergo non potest deponi à Deo. Et multo magis ridendus erit, qui illam probare pergit per illam regulam juris, ad quem pertinet institutio, pertinet destitutio. Deinde, & si gratis illis demus regulam esse ubique veram, non tamen eo sensu quo ab illis accipitur. Nam regula illa (ut ex decursu illius Capituli facile constare potest) in hunc sensum data est, quod nullus inferior potest destituere illum quia à superiore institutus est: & inde argumentatur Papa, quod presbyter, si malus fuerit, non est à plebe, que supra illum nihil penitus habet potestatis, sed ab Episcopo qui illum instituit, deponen-

11. dus.

dus. Et ita concederem ego Papam, qui à Cardinalibus electus est, non posse ab alia potestate ipsi Cardinalibus inferiore, deponi. Sed nunquid ex illa regula colligere licet, ut institutus ab aliquo non possit à superiore destitui? Minime. Nam sacerdos ab Episcopo ad curam animarum institutus, potest per Papam ab eadem cura deponi: immo etiam ab Archiepiscopo Metropolitanano, si causa propter quam merito deponendus sit, sit ad Archiepiscopum devoluta. Cum igitur regula illa concedat institutori alicujus, potestatem deponendi illum, eo ipso eandem potestatem concessisse videtur cuicumque habenti plenam super institutorem potestatem. Et inde sequitur (volo quidem juxta præfatam regulam loqui) ut Deus qui Cardinalibus & tota Ecclesia superior est, possit voluntate sua & jure à se destituere Papam qui à Cardinalibus fuerit electus. Destituere autem ille hæreticum à Papatu, quando firmissimo decreto statuit Ecclesiam suam fundari supra fidem, aut supra apertam fidei confessionem. Quinto argumentatur adversarii contra nos; per hoc quod Episcopi in hæresim pertinaciter lapsi, si ad fidem redeunt, ad suas restituantur dignitates: signum est ergo quod non fuerant illis privati, alioquin oporteret novam facere electionem. Antecedens probant per cap. Maximum. 1. q. 7. Et inde argunt ut idem de Papa hæretico dicendum sit, quia si ille ad fidem redierit, non rediretur, sed in pristina dignitate conservaretur. Et hanc etiam argumentationem magni æstimat Cajetanus, quæ tamen (et ut verum loquar) nihil me movet. Fateor quidem hæreticos Episcopos quando ad Ecclesiam unitatem redeunt, solere recipi ad sedes suas: quamquam hoc male probat Cajetanus per illud cap. Maximum. 1. q. 7. Quoniam Maximum ille, de quo ibi est sermo, postquam ab hæresi Donatistarum ad Ecclesiam redierat, ordinatus fuit Episcopus: in quo gradu existens non fuit lapsus in hæresim. Sed quia male, & contra Ecclesiasticos Canones, ex laico sine ullo temporis intervallo in minoribus ordinibus servato, ordinatus fuerat Episcopus: ideo dubium erat, an in Episcopali dignitate manere deberet. Cui quæstioni Papa Leo respondet, quod licet reprehensibiliter ordinatus; ab Episcopali tamen dignitate non repellatur, dummodo libellum ad Papam mittat, quo catholicum se esse testetur. Itaque cap. illud nullo pacto nostro servit proposito. Quod facile constare poterit legenti epistolam Leonis 85. cujus cap. 3. sumptum est illud cap. Maximum. & cap. Donatum. Multum certe interest, an ipsas origines legas, an censionem illarum male dilaceratos. Hoc, quod Cajetanus probare vult, multo melius probasset per cap. convenientibus. 1. q. 7. quod ex actis septimæ synodi, quæ fuit secunda Nicæna sumptum est. Illic enim decretum est; ut Episcopi, qui à fide Catholica defecerant, respicientes in suis sedibus tunc reciperentur. Sed hoc non ex necessitate juris: sed ex quadam misericordie dispensatione, factum est; ut apertissime constat per cap. si quis hæreticæ. 1. q. 7. Nam & si Episcopi hæretici sint jure divino sua Episcopali dignitate privati, Ecclesia tamen ex rationabili causa dispensat aliquando, ut reversus ad fidem dignitates pristina restituantur. Et talis restitutio pro nova electione, aut nova provisione habenda est. Nec mirari quisquam de hoc debet: quoniam idem in aliis multis necessario dicendum est. Clericus enim homicida eo ipso, quod commisit homicidium, incurrit irregularitatem, & est privatus beneficio, quod habebat, si tamen ex qua-

dam misericordia per Papam cum illo dispenseret, & beneficium illi restitueret, talis restitutio pro nova collatione æstimanda est. Sexto nobis objeunt cap. Audivimus. 24. q. 1. ubi de Episcopo hæc dicitur. Si autem in corde novam hæresim confinxit, ex quo talia prædicare cepit, neminem damare potuit. Ex quibus verbis inferre volunt, quod antequam Episcopus hæreticus prædicet, aut doceat, excommunicare, & damare potest, & inde evidenter colligitur, ut non eo ipso quo factus est hæreticus sit sua dignitate privatus. Hic argumentandi modus est debilissimus, quia per hoc, quod unum negatur, non est necessarium, ut dicamus aliud concedi. Deinde verba illa modo citata non sunt Alexandri secundi, cujus est illius cap. initium. Nam ab illo loco: Sin autem ex corde suo &c. verba sunt Gratiani, & inde exorditur secundam partem illius quæstionis. Auctoritas Gratiani non est tanti ponderis, ut me premere valeat, & à sententia mea discedere me cogat: præsertim cum tam multa ille alibi doceat, in quibus est ille ab omnibus necessario deferendus. Si tamen præfata Gratiani verba gratis recipere volumus, superiori illi sententiæ favere poterunt, qua probabiliter diximus mentalem hæreticum non esse jure divino depositum: quia (ut in responsione primæ argumentationis probabile esse diximus) fundamentum super quod Ecclesiastica potestas fundatur, non est sola fides interior: sed exterior fidei confessio. Sed quia per hoc oportet dicere, illum, qui exteriori fidei confessione careret, esse ipso jure privatum, quod nos aperte negavimus cum de facto Marcellini Papæ differimus: ideo in illis mihi videtur sententia, mentalem hæreticum esse etiam ipso jure privatum. Si cui tamen magis probetur alia sententia, dicere poterit Marcellinum quamvis fidem mente retinuerit, propter exteriorem infidelitatem eo ipso fuisse ex jure divino sua dignitate privatum: cum tamen à toto Concilio, coram quo suam culpam confessus est, toleratus fuit, eo ipso tacitis suffragis fuit iterum in Pontificem summum electus. Hæc sunt omnia, quæ ab adversariis contra præfatam nostram opinionem objeunt solent: sunt tamen quædam alia per me excogitata, quæ paulo magis urgere mihi videntur, quibus respondere etiam decrevi, ut inde nostræ sententiæ veritas clarius omnibus innoscat. Prima, quæ mihi se offert argumentatio, oritur ab æstimatione duarum potestatum ordinis, & iurisdictionis inter se comparatarum. Multo enim præstantior, atque nobilior est potestas ordinis, quam potestas iurisdictionis: sed potestas ordinis non habet fidem pro fundamento, nec illam exigit ad sui consistentiam: ergo potestas iurisdictionis, quæ minor est, non habet etiam fidem pro fundamento, neque illam ad sui consistentiam necessario requirit. Et inde evidenter colligitur illam per hæresim minime perdiri. Ex quo aperte sequitur, nec Papam, nec Episcopum, eo ipso, quod factus sit hæreticus, suam amittere dignitatem. Consequentia hujus argumentationis videtur nota per locum à majori ad minus negative. Minor etiam est manifesta ex his, quæ supra diximus, cap. 21. hujus lib. quia potestas ordinis non fundatur, nisi in characteris sacerdotali, & inde deducitur, quod sacerdos etiam si fiat hæreticus, numquam potest illam amittere. Majorem istius argumentationis, quæ forte alicui magis neganda videbitur, probat: quia potestas ordinis est supra corpus Christi verum, potestas autem iurisdictionis, non est nisi supra corpus Christi mysticum. Præterea potest-

ut fornicaretur, ait Glossa. Conscientiam, qui possunt acufare, arguere, vel monere, & non faciunt, non ef- fugiant iudicium. Hæc Glos. Una tamen non parvi mo- menti quæstio de hac re superest discutienda, quæ talis est. An testis, qui novit aliquem hæreticum, teneatur il- lum fratrem, & secreta correptione admonere, antequam illius crimen iudici manifestet. Aliqua enim sunt, quæ urgere videntur, ut dicamus testem sub præcepto obli- gari ad hæreticum admonendum, antequam illius crimen iudici denuntiet. Primo quidem: quia Salvator noster talem ordinem circa omnes sine ullo discrimine servan- dum esse præcepit. (Math. 18.) dicens: Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum so- lum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesie. Præterea Paulus jubet hæreticum hominem post unam & secundam correptionem esse de- vitandum. (Timo. 3.) Quibus verbis aperte docuit hæ- reticum hominem esse bis admonendum: & inde colligitur, ut antea admonitionem nemini liceat illum iudici revelare. Rursum, talis admonitio hæretici est opus charitatis, & misericordie: ergo testis cognoscens mi- seriam hæretici errantis tenetur illius miseriam per suam correptionem subvenire. Collectio ista inde constat esse bona, quia (ut ait Sapiens) (Ecl. 17.) cullibet manda- vit Deus de proximo suo. Et certe, qui contrarium licere putat, præterit in casu magnæ necessitatis, similis est Cain, qui interrogatus à Domino ubi esset frater ejus Abel, respondit. (Gen. 4.) Numquid custus ego sum fra- tris mei? Antecedens autem illius consequentiæ probatur testimonio beati Jacobi dicentis: (cap. 5.) Fratres mei, si quis erraverit à veritate, & converterit quis eum, scire debet, quod qui converterit fuerit peccatorum ab errore via suæ, salvabit animam suam à morte, & operit multitudi- nem peccatorum. Et inter tria elemosinarum magna, quæ numerantur in cap. Tria. 45. diff. unum est delinquentes corrigere, & errantes in viam veritatis reducere. Sunt etiam ex opposito rationes aliquot non minus urgentes, quæ contrariæ favent sententiæ. Et primo quidem præ- batur non esse necessarium testi, qui optime novit aliquem esse hæreticum, illum secreto ante denuntiationem ad- monere. Quia inter alia, quæ facti doctores docent esse necessaria, ut quis teneatur fratrem peccantem corripere unum est spes emendæ ipsius peccatoris. Nam ad hunc finem dirigitur totus ille ordo correctionis fraternæ à Christo Salvatore nostro in Evangelio assignatus, ut scilicet per illum ordinem fratrem per peccatum perditum lucrari possimus. Si te audierit (inquit ille) lucratus eris fratrem tuum. Ob hanc igitur causam ille corripit præcipit, ut per correptionem ille emendetur. Et inde sequitur, ut cum aliquis merito desperat de emendatione peccatoris, non teneatur illum secreto corripere, aut fra- terne admonere. Una enim, & inutilis est corripientis, & admonitio, de qua nullus merito potest sperari fructus. Ad vana autem, & inutilia nullus obligatur: quoniam qui arat (ut ait Paulus) (1. Corinth. 9.) debet in spe arare, & qui triviratur in spe fructus percipiendi. De nullius autem peccatoris hominis emendatione, iudici desperare licet, quam de emendatione hæretici: quoniam hæreticus habet pertinaciam crimini adjunctam, sine qua nullus dici potest hæreticus. Qui autem pertinax est, non est corrigi para- tus: immo potius est paratus contradicere arguenti, &

corripienti. Eum igitur, quem aperte quis nofcit esse hæreticum, non tenetur secreto corripere, aut fratere admonere: quia hic talis (ut ait Paulus) (Tit. 3.) sub- versus est, & suo ipsius iudicio damnatus. Tanta siquidem est multorum hæreticorum pertinacia, ut quo magis cor- ripiuntur, eo pejores fiant: & quo magis de suo errore admonentur, eo tenacius suum errorem tueri procurent. Quo fit, ut propter ipsius hæretici commodum, etiam si nulla esset alia ratio, sit ab illius correptione, & admo- nitione cessandum, ne videlicet correptus & admonitus deterior fiat. Et hanc sententiam confirmo testimonio Au- gustini, qui lib. 1. de civit. Dei cap. 9. sic ait: Si prop- terea quis oburgandis, & increpandis male agentibus parcat: quia eisdem ipsis meruit, ne deteriores ex hoc efficiantur, consilium est charitatis. Hæc ille. Et iuxta hunc sensum intelligenda sunt verba illa Salomonis cum ait: (Proverb. 2.) Noli atterere derisorem, ne oderit te. Nam Glossa, quæ dicitur ordinaria verba illa exponens ait: Non est timendum, ne tibi derisor cum arguitur, contumelias inferat: sed hoc potius providendum, ne tractus ad odium, inde pejor fiat. Hæc in Glossa. Præterea ordo ille correctionis, aut fraternæ admonitionis à salva- tore nostro præfixus (ut omnes Theologi simul & Cano- nistæ concorditer docent) non est servandus circa pecca- tores illos, qui in perniciem reipublicæ peccant. Quo- rum omnium sententia inde aperte constabit esse vera, si consideretur causa propter quam ille correptionis ordo servari præcipitur. Causa enim propter quam illum cor- reptionis ordinem servare oportet, est ut primo fama proximi, si possibile est, servetur. Deinde si illa servata, illius conscientia sanari non potest, præstat illius famam minui, quam conscientiam illius manere læsam, aut ægram: quia bonum spirituale præferendum est bono corporali. Sed tunc quando illius famam propter illius con- scientiam minuere est necesse, paulatim procedere oportet, & tentare, ut si fieri possit, cum parva famæ dimi- nutione illius conscientie consulatur. Et ideo in secundo gradu unum vel duo jubentur testes adhiberi, ut coram illis, qui peccatum ignorabant, peccator corripitur, & sic illorum præsentia confusus, forte ad respiciendam redeat. Si vero nec sic emendetur, tunc jam nulla est fa- mæ habenda ratio, ut conscientia succurratur, quæ multo præstantior est, quam fama. Et ob hanc causam in tertio gradu fama proximi posthabita, peccatum il- lius jubetur Ecclesie hoc est prælato revelari. Cum igitur bonum reipublicæ sit majus, & præstantius, quam fama unius hominis particularis, sequitur inde famam proximi esse postponendam propter bonum commune servandum, & inde convincitur peccatorem, qui in reipublicæ perniciem peccat, non esse ante denuntiationem corripendum, aut fratere admonendum. Nam (ut supra diximus) etiam si illud esset alicui sub obligatione secreti commissum, teneretur illud iudici revelare, ut sic damnum reipublicæ evitaret. Nullam autem est crimen, quod gravius, & citius reipublicæ nocere possit, quam hæresis: quam nocet in religione, quæ cunctis rebus corporalibus est multo præstantior. Et quia operationes animæ multo velo- cius, & citius sunt, quam quævis corporis actio: ideo celerius etiam hoc crimen, quam quodvis aliud cor- porale malum nocere potest. Ex quibus omnibus aper- tissime constat eum, qui secreto novit aliquem hæreti- cum, non teneri ad servandum ordinem illum correptionis fraternæ à Christo Salvatore nostro præfixum. De hæ-

quæstione, ut certam proferamus sententiam, oportet prius considerare latum esse discrimen inter hæc duo, vi- delicet, hominem labi in hæresim, & hominem esse hæ- reticum. Non enim omnis, qui labitur in hæresim eo ip- so est hæreticus: sed oportet, ut habeat adjunctam per- tinaciam, quæ si desit (ut supra lib. 1. cap. 7. docui- mus) hæreticus dici non potest. Hoc igitur discrimine bene considerato, juxta illorum duorum diversitatem, duas ponam diversas, certas tamen conclusiones, per quas, integre responderetur ad quæstionem propositam. Prima conclusio. Testis, qui novit secreto aliquem esse perfectè hæreticum, ut puta quia scit illius pertinaciam, & scit illum non ex ignorantia Catholice fidei: sed ex propria malitia errare: quia videlicet scit illum suam sen- tentiam præferre totius Ecclesie sententiæ: tenetur illius crimen denuntiare antequam illum corripiat, aut frater- ne admoneat. Hæc conclusio probatur per illa duo ar- gumenta, quæ nunc proxime proposuimus, quorum pri- mum est de spe emendationis necessario requisita, ut quis sit necessario admonendus. Alterum est de bono commu- ni, quod est necessario præferendum bono particulari. Hoc tamen, quod diximus de damno communi vitan- do per denuntiationem criminis particularis, beatus Tho- mas temperat in secunda secundæ. q. 37. art. 7. per hæc verba sic dicens: Nisi forte quis firmiter æstimaret, quod statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire. Quæ quidem limitatio prudentissime est addita, & oportet ut lector ne ex illa decipiatur, singulas illius patres diligenter circumspiciat. Nam quia rarissime con- tingere potest, ut privatus homo possit hujusmodi malis mederi: ideo non asserive: sed sub conditione dixit: Ni- si forte. Et quia non sufficit levis æstimatio, quod il- lum corrigere possit: ideo dixit, firmiter æstimaret. Et quia non sufficit firma æstimatio, quod longo temporis progressu illum ad respiciendam adducet, quia in illa longa expectatione posset reipublica damnari: ideo prudenter dixit. S. Thomas, quod statim per secretam admonitionem possit illum à malo avertere. Et ideo nul- lus debet soli correptioni fraternæ secretæ, & private fidere, ut propter illam desinat hæreticum revelare: nisi forte certo sciret se tantæ auctoritatis, & potentie esse apud hæreticum illum, ut per solam suam monitionem possit illum ab errore revocare. Sed quia hæc rarissime hæreticis contingunt, ideo securius esse cenfeo, ut in crimine hæresis statim sine ulla admonitione procedatur ad denuntiationem, præsertim si hæreticus non est quivis ho- mo plebejus, & idiota, sed doctor, qui ea, quæ sentit, alios docere procurat. Nam is nisi statim per publi- cam denuntiationem reprimatur, certissime hæresis suæ veneno multos clanculo, & latenter inficiet. Sunt enim multi, qui quoniam reprehendi, & de sua doctrina ac- cufari timent, in publicum prodire non audent, & quo- niam male agunt, lucem oderunt, & nolunt super lecta juxta præceptum salvatoris, sed in angulis prædicare. Ne igitur tam potentes in tenebris sint, opus est, ut sta- tim illorum crimen publice denuntietur & sic reipublica il- læsa servetur. Potest adhuc hæc nostra prima conclusio aliter probari ex ipsiis verbis, Salvatoris nostri, quibus no- bis ordinem correptionis fraternæ præfixit. Nam fratrem peccantem, qui Ecclesiam non audierit, Salvator nos- ter non jubet amplius corripit, aut admoneri: sed habe- ri illum tamquam Iebnicum, & Publicanum. Hæreti- cus autem Ecclesiam non audit, quia illius sententiam recipere contemnit, & suo tantum, vult innisi iudicio,

Alioqui si Ecclesiam audierit, nequaquam hæreticus es- set. Ex quo apertissime convincitur hæreticum hominem non esse, necessario secreto admonendum antequam publi- ce denuntietur. Nam quum primum ille factus est hæ- reticus, transit totum ordinem correptionis fraternæ à Christo Salvatore nostro institutum, & constituit se in ultimo illius ordinis gradu quando tam pertinaciter suam vult hæresim tueri, ut propter illam totius Catholice Ecclesie sententiam rejicere non vereatur. Præterea ille ordo correptionis à Christo Salvatore nostro institutus, circa solos fratres servari præcipitur, ob quam causam ordo correptionis fraternæ ab omnibus appellari solet. Si peccaverit in te frater tuus (inquit Salvator noster) (Math. 18.) corripe eum inter te & ipsum solum. Quibus verbis (ut apertissimum est) non omnem peccantem in nos, sed solum fratrem corripere nobis præcepit. Hæreti- ci autem non consentunt fidelibus Christianis fratres, sed extranei, quia suo arbitrio à domo Dei quæ est Eccle- sia recedentes jam non filii Dei, quemadmodum Chris- tiani, dicuntur & sunt: sed filii diaboli, qui patet men- dacii ab ipsa summa veritate appellatur. (Joan. 8.) Et certe qui bene Evangelia & Apostolorum epistolas cir- cumspecterit, aperte intelliget solos Christianos vocari in- ter se fratres, quippe qui eundem patrem habent, vi- delicet Deum, quem colunt, & eandem matrem, hoc est sanctam Ecclesiam in qua per baptismum renati sunt. Et (ut alia multa testimonia omittam) illud est apertis- simum, quod in priore ad Corinthios epistola Paulus ait: (cap. 5.) Si quis frater nominatur, inquit ille, fornicator aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere. Post quæ ver- ba statim subjungit. Quid mihi de his, qui foris sunt, ju- dicare? Quibus verbis omnes non Christianos exprimit: quia omnes illi foris sunt extra Ecclesiam. Et inde ex op-posito sequitur illum solos Christianos dixisse fratres: quoniam ad distinctionem fratrum, quos prius nomina- verat, ut diceret eos, qui Christiani non sunt, non esse inter Christianos recensendos, addidit. Quid mihi de his, qui foris sunt, judicare? Unde Theophylactus prædicta Pauli verba interpretans, ait: Recte autem dixit: Qui frater vocatur. Quippe cui fratris duxit nomen sic reliquum, nec in veritate est frater, qui hæc sit ma- lis obnoxius. Quid enim mihi de his, qui foris sunt, ju- dicare? Qui foris sunt, gentiles dixit, & idolis dedi- tos, qui vero interius Christianos, perinde ac si dicat: Neminem equidem nunc eorum, qui exteriores sunt, alloquor: id enim leges meas excederet. Supervaca- neum igitur est, Christi præcepta illis injungere, qui extra Christi aulam divagantur. Quæcumque enim lex disse- rit, his, qui sub lege sunt, differit. Hæc ille. Cum igitur soli Christiani sint ipsi Christianis fratres, convin- citur inde, ut ordo ille correptionis fraternæ, quem cir- ca fratrem in nos peccantem Salvator noster servari præ- cepit, non sit necessario, circa hæreticum hominem ser- vandus. Quoniam cum ille non sit Christiani hominis frater, non est necesse Christianum hominem illi hanc impendere misericordiam, quam Salvator noster fratribus peccantibus exhiberi præcepit. Nolo equidem dicere Christianum hominem non teneri ad correptionem ullam Judæo aut gentili aut hæretico præstandam. Quoniam correptio peccatoris absolute & sine ulla circumstantia sumpta, est de lege naturæ, & inde necesse est, ut om- nes obliget, & circa omnes sine Christianos sine infideles. Nam sicut Christianus tenetur, si potest, infidelem à pe-

testas ordinis: quia tanta est, non nisi à Deo dari potest. cum tamen potestas jurisdictionis sæpe ex hominum pen- deat voluntate. Et hinc alia oritur excellentia in pote- tate ordinis supra potestatem jurisdictionis: quia potestas ordinis est indelebilis, & minime amissibilis, potestas vero jurisdictionis sæpe deperditur. Accedit ad hæc, quod si quis non sacerdos habeat beneficium, cui est annexa animarum cura, eo ipso habet potestatem jurisdictionis, qua tamen non obstante, ille dignitate minor censendus est, quam quivis alius sacerdos curam animarum non habens. Quod non aliunde evenire potest, nisi quia ordi- nis potestas præstantior est, quam jurisdictionis. Res- pondeo fatendo potestatem ordinis absolute nobiliorem, & digniorem esse potestatem jurisdictionis, quia circa multo præstantius objectum versatur, quam illa, quia (ut recte dictum est in argumentatione) hæc circa cor- pus Christi verum: illa vero circa solum corpus Christi mysticum versatur. Si tamen duæ illæ potestates ad po- pulum, propter quem solum à Deo institutæ sunt, re- ferantur, multo major cognoscetur esse potestas jurisdic- tionis quam ordinis: quia per illam multis de causis magis providetur populo, quam per aliam. Nam per illam docetur populus in fide, & moribus. Ab illa, qui igno- rans est, doctrinam petere debet: prout Dominus per Ma- lachiam prophetam testatur, sic inquit: (Cap. 2.) *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore ejus: quia Angelus Domini exercituum est.* Per potestatem jurisdictionis conservatur pax in populo, justitia retinetur, suum cuique jus datur, vitia coercentur, mali populi mores corriguntur: quidquid denique boni in Ecclesiastica republica est, sine hac potestate facile laberetur, & si quid mali est, sine illa facilius augetur. Nihil horum ad ordi- nis potestatem spectat. Quo fit, ut per potestatem ju- risdictionis magis prodesse possit, qui illam habet, si sit bonus: & magis obesse si sit malus. Ob hæc igitur cau- sam Christus Salvator noster potestatem jurisdictionis sta- tuit supra fundamentum fidei, ne fide careret, cui ex of- ficio incumbere debet, alios fidem docere, & errantes ad fidem revocare. Potestatem vero ordinis, quia nulla illi ex necessitate injungitur populi doctrina, aut discipli- na, noluit idem Salvator noster supra fidem fundare, ne- que fidem ad illius consentientiam exigere. Quia quod per illam faciendum est, etiam fide seclusa, citra ullum alio- rum incommodum fieri potest. Secunda argumentatio, quæ mihi (ut ingenuè loquar) non parvum facessit nego- tium, est, quia hæreticus & si per hæresim perdat fidem, non tamen eo ipso est prorsus ab Ecclesia separatus: sed adhuc est pars illius corporis & membrum ejus: ergo ad- huc stante heresi poterit in se dignitatem Papalem con- servare. Quia quum non sit eo ipso ab Ecclesia præcisus, videtur, quod non sit etiam eo ipso potestate jurisdic- tionis privatus, sive Episcopalis illa sit, sive Papalis. Quod autem hæreticus non sit eo ipso prorsus ab Ecclesia præ- cisus, sed sit adhuc pars, & membrum illius: inde aper- tissime convincitur, quod adhuc subest iudicio Ecclesie: quia ab illa puniatur & variis ab illa affligitur pœnis. Hoc autem Ecclesia non faceret nisi intelligeret hæreticum esse intra illius gremium, esseque aliquam illius quam- vis putridam, partem. Nam Paulus ait. (1. Cor. 3.) *Quid mihi de his, quæ foris sunt iudicare.* Et iterum alibi: (Rom. 2.) *Tu quis es qui iudicas servum alienum?* Fateor quid- em & (meo quidem iudicio) negari non potest hæreti- cum esse partem Ecclesie, & membrum illius, & non esse omnino ab illa separatam: quia & si fidem non ha-

beat, habet tamen characterem baptismalem, per quem primo factus est membrum Ecclesie, quo durante sem- per erit membrum illius, ut habetur in cap. veniens. De presbytero non baptizato. Sed licet sit membrum Ec- clesie, non tamen potest esse caput: quia quum caput sit principalis totius corporis membrum, multo plura ad caput, quam ad cætera membra requiruntur. Papa igitur si hæreticus fiat, jura non (ut ante) caput erit, sed pes: aut si quod est aliud inferius aut vilius membrum. Cæterum de punitione, qua Ecclesia hæreticum punit, paululum discernere oportet, & causam illius investiga- re. Et certe oportet fieri hæreticum intra Ecclesiam esse, ne dicamus illam de his, qui foris sunt, iudicare. Nec tamen ob id solum illam hæreticos punire dicendum est, quia illi characterem baptismalem reinent. Nam hæc ratione oportet dicere hæreticum non posse, vita du- rante, esse extra iudicium Ecclesie, quum semper ha- beat in se characterem baptismalem. Quo concessio, neces- sario etiam fatendum erit, ut postquam Ecclesia homi- nem hæreticum tradidit seculari potestati ab illa punien- dum, si potestas secularis illum punire velit, & illum liberum dimittat, Ecclesia nihilominus adhuc illum hæ- reticum punire possit, & idem esse dicendum de Pres- bytero degradato. Hoc tamen non est dicendum: quia Ecclesia per talem hæretici traditionem, & per degrada- tionem, videtur juri suo renuntiare, ut ex verbis ip- sius degradationis colligi potest, quæ habentur in cap. Degradatio. de pœnis lib. 6. Ut autem causam hujus punitionis ego aperte explicem, adnoneo lectorem ut consideret, quod cum aliquis baptizatur, tunc intrat Ecclesiam, sicut novus aliquis colonus, qui recipitur in civitate. Quando autem aliquis sic in aliqua republica admittitur, ex ipsa natura receptionis iniur quidam con- tractus inter ipsum colonum admittitur, & republicam, ita ut colonus obligetur servare leges, & statuta reipublicæ, illi obedire, illi periclitanti subvenire, illius iudicio stare, & republica teneri illum in ea illasum servare, & à calumniatoribus protegere. Ut autem hic contractus rescindatur, non satis est alterius illorum vo- luntas, sed utraque requiritur: quia licet quilibet pos- sit juri suo renuntiare, non tamen juri alterius, præ- fertim juri jam acquisito. Si tamen republica & colonus concordii voluntate postea conveniant, possit colonus intra civitatem manere sine aliqua mutua inter illos obli- gatione, ita ut nec colonus obligetur reipublicæ nec res- publica colonò. Inter baptizatum, & Ecclesiam, à die bap- tismi est initus talis contractus: quia baptizatus ab illo die tenetur mores, leges & statuta Ecclesie servare, illi obedire, illius si deliquerit subire iudicium: & Ecclesia tenetur illum docere, sacramentis pascere, illum pro sua potentia protegere. Hæreticus se ab Ecclesia unione se- gregans, licet hoc ipso, visus sit juri suo, renuntiare: non tamen potest Ecclesiam, cui in baptismo se subdidit, jure suo privare. Et ob hæc causam illum punire potest, quia obtinet jus quod super illum per illius baptismum suscepit. Cum Ecclesia aliquem degradat, aut hæreticum potestati seculari tradit, tunc juri suo renuntiat. Quo fit, ut si potestas secularis illum non puniret, Ecclesia jam illum amplius punire non possit, quamvis sit intra Ecclesiam & membrum illius ratione baptismalis charac- teris. Et si ille auxilium Ecclesie post hoc imploraret, Ecclesia hoc illi dare non teneretur: quia ille suo juri renuntiavit, & quamvis non renuntiasset, potest Ecclesia illum propter peccatum suo jure privare.

CA.

CAPUT XXV.

An testis, qui novit aliquem esse in hæresim lapsum teneatur, quamvis non sit requisitus, illum iudici manifestare, etiam ante fraternali illius correptionem.

DE pœnis, quæ contra hæreticos jure canonico, & civili decretæ sunt, per multa cap. hucusque dis- seruimus. Sed quia illarum aliquas iudex licet id anxie optet, non potest hæretico infligere, quod illum esse hæ- reticum nescit: ideo opus est, ut testis, qui hæretici cri- men novit, illum iudici prodatur, ut ille de crimine certior factus, possit malum de medio tollere: & sic totam rem pu- blicam servare illasam. Alioqui peccatum semper maneret impunitum, nisi esset testis, qui illum iudici revelaret. Nam licet iudex per seipsum optime sciat alterius delictam, ut puta, quia ipso vidente, ille commisit, non potest tamen justè illum punire: nisi testis adsit, cujus testimonio illius peccatum constare possit. Quoniam iudex ipse non potest duarum diversarum personarum officio fungi, ita ut simul sit iudex, & testis. Verum licet iudex peccatum, quod solus vidit, punire non possit, potest tamen inquirere, an alius forte hoc idem sciat, quod ipse vidit: ut si alios esse, qui illum optime sciunt, inveniret, tunc illo- rum testimonio adjutus, poterit illum punire. Sunt igitur ad justitiam executionem testes necessarii. Nam de ordi- ne iudicii Deus loquens ait: (Deut. 10.) *Non stabit testis unus contra aliquem quidquid illum peccati, & facinoris fuerit: sed in ore duorum, aut trium testium stabit omne verbum.* Quam legem Salvator noster apud Joan. (Cap. 8.) approbasse videtur. Ex quibus verbis aperte colligitur, verbum illud firmum in iudicio stare non posse, quod & si verisimam sit: duorum tamen testimonio caret. Cum igitur testes ad iudicium rectè ferendum sint non minus necessarii, quam iudices: sequitur inde testes pari neces- sitate teneri ad testimonium præbendum, ut iudices ad iudicium ferendum. Peccaret quidem iudex, si requisitus in aliqua causa peccatum, & iustitiam facere contem- neret, & peccaret etiam testis qui requisitus, aut à iudice, aut à quovis alio, cui suo testimonio prodesse pos- set, testimonium dicere recusaret: præsertim de re mi- nime occulta, & quam non ille solus novit. Nec solum peccat: sed si sua tacurnitate proximo nocet, tenetur ad recompenationem damni, quod suo silentio intulit proximo, faciendam. Nam cum, qui per tacurnitatem latronem occultat, Salomon in Proverb. (cap. 29.) teum furti esse censet, sic inquit. *Qui cum fure participat, odit animam suam, adiurantem audit, & non indicat.* Quæ verba interpretans B. Hieron. in commentariis super pro- verbia ait: „Non fur solum: sed ille reus furti tenetur, qui furti conficius (quærente possessore) non indicat.“ Hæc ille. Sed dubium est an testis non requisitus ab aliquo teneatur peccatum alterius, quod novit, iudici revelare, aut testificando, aut denunciando? De hac re non potest certa aliqua, & universalis dari sententia: sed conside- randa prius est criminis qualitas. Nam si crimen tale est, quod reipublicæ facile nocere potest, tenetur illud vel per se, vel per alium iudici revelare, sive illud publice nove- rit, sive in secreto fuerit illi commissum. Bonum enim commune præferendum est bono particulari, & inde eve- nit, ut potius quisque prospicere debeat populi incolumi- tati, quam unius hominis famæ. Et de huiusmodi cri- mine intelligendum est id, quod August. ait: „Qui

Tom. II.

„veritatem occultat, & qui prodit mendacium, uter- que reus est: ille quia prodesse non vult, iste quia no- cere desiderat.“ Hæc ille. Et hæc meam sententiam confirmo testimonio beati Tho. qui in Secunda Secundæ, q. 70. art. 1. in responsione ad secundum principale ar- gum. sic ait: „Circa ea, quæ aliter quam per confessi- onem homini sub secreto committuntur, distinguen- dum est. Quandoque enim sunt talia, quæ statim cum ad notitiam venerint, homo ea manifestare tenetur, pu- ta, si pertinent ad corruptionem multitudinis spiritua- lem, vel corporalem, vel in grave damnum alicujus personæ, vel si quid aliud est huiusmodi, quod quis propalare tenetur, vel testificando, vel denunciando, & contra hoc debitum obligari non potest per secreti commissum.“ Hæc sanctus Tho. Alia autem crimina, quæ nec multitudini nocent, nec grave incommodum particulari personæ inferunt, non tenetur aliquis reve- lare, præsertim si illa in secreto fuerant illi commissæ. Ex his omnibus aperitissime colligitur eum, qui novit aliquem esse hæreticum, teneri ad revelandum illius crimen iudici competenti, etiam si de hoc non sit spe- cialiter requisitus, & quamvis in secreto fuerit sibi alte- rius hæresis revelata. Nam hæresis pestilentissimum est venenum, quod cito, & facile maximam quamque po- test inficere multitudinem: Propter hæc enim causam Paulus de hæreticis loquens dixit: (2. Tim. 2.) *Sermo illorum, ut cancer serpit.* Potest etiam ad hujus sententiæ confirmationem non incongrue adduci id, quod Dominus olim de homine seductore, & ad idolatriam persuadente, fieri præcepit sic inquit: (Deut. 15.) *Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tue, aut filius tuus, vel filia, sive uxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quem diligis ut animam tuam, clam dicens: Eamus, & serviamus diis alienis, quos ignoras tu, & patres tui cunctarum in circuitu gentium, quæ juxta, vel procul sunt ab initio usque ad finem terræ, non acquiescas ei, neque audias, neque, par- cat ei oculus tuus, ut miseraris, & occultes eum.* In qui- bus verbis id maxime annotandum est, quod & si talia seductionis verba clam, & secreto dicerentur à seductore, Dominus tamen præcepit non esse illi servandum secretum: sed illius crimen esse revelandum, ut postea à populo lapidibus obrueretur. Cum igitur tanta neces- sitate, & obligatione constingatur testis ad revelandum hæreticum, quamvis in secreto sibi notum, si illum quis magis silentio suo tegere, quam revalare voluerit, præ- fertim si de testimonio dicendo fuerat, aut per singulare mandatum, aut per generale edictum requisitus, merito erit ob hoc solum de hæresi adeo suspectus, ut jure illi possit canonica purgatio indicii, in qua & si bene se gerat puniatur quidem: non ut hæreticus: sed ut negli- gens in revelando id, quod revelare tenebatur. Si vero in purgatione defecerit: ego censentem illum tamquam hæreticum puniendum, quemadmodum si ob aliquam aliam causam fuisset violenta suspicio de hæresi nota- tus, & in purgatione illi à iudice, & jure indicta defecisset. Nam si is, qui latronem silentio occultat, censetur furti reus, multo justius est, ut qui hæreticum silentio regit, censetur de hæresi violenter suspectus. Error enim (ut B. Leo Papa ait) cui non contradicitur, approbatur, Et B. Paulus ait (Rom. 1.) *non solum eos dignos esse mori, qui malum faciunt: sed qui facientibus consentiunt.* Quem locum Glossa, quæ dicitur ordinaria, interpretans dicit: Consentire est tacere, cum possis arguere. Et super illa verba Levit. 20. Succidam omnes qui consenserunt ei,

Zz

ut

riculo corporalis mortis eripere, ita etiam tenetur illum, si potest, à periculo mortis spiritualis liberare. Omnes enim sive Christiani sive gentiles simus (ut ex parabola Samaritani conjicitur) (Luc. 10.) proximi invicem censeantur : & inde sequitur, ut omnes se invicem juvare teneantur; quia uniusquisque mandavit Deus de proximo suo. Verum & si ista correptio absolute sumpta omnes obliget quando magna urget necessitas & spes profectus habetur: illam tamen correptionis ordinem quem Saluator noster in Evangelio expressit, non obligatur Christianus homo erga infideles fervare, quoniam illi fratres non sunt. Sed ne hæc ex meo tantum cerebro me dixisse quis putet, testimonia aliquorum sanctorum Doctorum non contemnenda auctoritatis proferam, qui hanc sententiam docuerunt. Theophylactus enim verba illa Christi Salvatoris nostri quibus apud. Mar. ordinem illum fraternæ correptionis expressit, interpretans ait. „ Sermonem contra „ offendiculum dantes valde extendat, nunc & eos qui „ offenduntur corrigat. Ut enim tu qui offenderis non „ omnino cadas, quia offendentem, vè, habiturum dixit, volo & te qui offenderis, arguere eos qui te injuria afficiant, si fuerint Christiani. Etenim si quis non baptizatus injuria afficiat, tunc ab eo te subducas. Si autem frater, arguere eum. „ Hæc Theophy. Quibus verbis aperte dixit infideles non esse Christianorum fratres, ac proinde non esse illo fraternæ correptionis ordine admonendos. Tertullianus in libro de præscriptionibus hæreticorum ait: „ Fides nostra obsequium Apostolo debet, prohibenti quæstiones inire, novis vocibus aures „ accommodare, hæreticum post unam correptionem convenire, non post disputationem. Adeo interdixit disputationem, correptionem designans causa hæretici conveniendi. Et hanc unam, scilicet, quia non est Christianus: ne more Christiani semel & iterum, & sub duobus aut tribus testibus castigandus videretur, cum ob hoc fit castigandus, propter quod non sit cum illo disputandum. „ Hæc Tertullianus. Et Augustinus sermone 16. de verbis Domini, interpretans illa verba Salvatoris, si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus ait. „ Noli illum deputare jam in numero fratrum tuorum, nec ideo tamen salus ejus negligenda est. Nam & ipsos ethnicos, id est, gentiles, & paganos, nos in numero quidem fratrum non deputamus, sed tamen eorum salutem inquirimus. „ Hæc Augustinus. Si ethnici (ut Augustinus censet) non computantur inter fratres, opus est ut nec hæretici inter fratres deputentur: quia hi etiam sunt extra Ecclesiam sicut illi. Et inde necessario sequitur, ut ille correptionis ordo non sit circa hæreticos fervandus quem circa solos fratres Christus servari præcepit. Secunda conclusio. Testis qui secreto novit aliquem lapsum esse in hæresim, & nescit an sit hæreticus, ut puta quia nescit an ex ignorantia an ex malitia erraverit, nescit etiam an sit in errore suo pernix, aut forte si admoveatur errorem suum deserat, tenetur illum secreto corripere antequam illum judici denuntiet. Hæc conclusio probatur. Si testis constaret illum ex ignorantia & non ex malitia errasse, teneretur illum secreto corripere & admonere antequam denuntiaret: quia nullus debet judici denuntiare illum ratione aut nomine criminis quem certo scit in opere non peccasse, aut de ejus peccato dubitat: donec certior fiat de illo, nisi forte suspitio esset violenta, & ex taciturnitate posset imminere aliquod reipublice damnum: Tunc enim posset judici denuntiare suspicionem suam, & causas illius, ut ille re

bene circumspicere, possit reipublicæ utilitati prospicere. Si tamen talis timor non est, injuste ageret, qui illum quem certo scit, in opere non peccasse, aut de ejus peccato dubitat, coram iudice velut reum manifestaret. Oportet enim esse certum de crimine illius qui accusatus aut denuntiandus est: Nam sapiens ait. (Eccl. 11.) *Præquam interrogas, ne vituperes quemquam.* Ex quo aperte colligitur injuste agere, qui denuntiat iudici lapsum in hæresim, si certo scit illum ex pura ignorantia & non ex malitia errasse, sed tenetur illum docere, ut ab errore illum avertat. Et inde ulterius sequitur ut idem profusus facere teneatur testis, quando profusus ignorat, an ex ignorantia, an ex malitia erraverit. Nam regula Christiana & regula juris docet nos, ut de quolibet proximo bonum semper & non malum præsumamus, donec nobis confitet contrarium. Ille igitur qui lapsus est in hæresim, præferim si homo est idiota, aut parum doctus, præsumendus est per ignorantiam errasse, & ideo secreto corripendus & fraternæ admonendus. Si correptionem admiserit, & se palam correxerit, & errorem suum revocaverit, satis priorem suam ignorantiam, lucratus erit testis animam illius quem ab errore avertat. Si vero correptionem neglexerit, & noluerit admonitioni obtemperare, tunc jam manifesta erit testis illius pertinacia & malitia, præferim si hæresis est manifesta & admonitio fuit sufficiens, juxta ea quæ superius lib. 1. cap. 10. diximus, ubi de legitima admonitione tractavimus. Cum igitur post admonitionem suam testis talem illum esse intellexerit, non opus est, ut testis ad secundum gradum fraternæ correptionis procedat, adhibens unum aut duos testes, sed statim illum judici denuntiabit. Quia cum pertinacem esse constet, simul etiam constare debet illum non esse paratum Ecclesie obedire & inde sequitur, ut deinceps non jam tamquam fratrem, sed tamquam Ethnicum, & Publicanum illum habere debeat. Probatur adhuc prædicta secunda conclusio. Omnia quæ ex communi Theologorum sententia sunt ex parte corripientis requisita, ut correptio fraternæ sit illi obligatoria, conveniunt illi testis: ergo testis ille tenetur secreto corripere illum quem scit lapsum esse in hæresim, nesciens an ex malitia erraverit. Tria sunt quæ omnes Theologi docent esse requisita ex parte corripientis, ut correptio fraternæ sit illi obligatoria, videlicet cognitio peccati, spes emendæ, & temporis oportunitas. Hæc omnia conveniunt illi testis. Primum patet, quia cognitio peccati quæ requiritur & sufficit, est, ut sciat illum esse in peccato, aut in periculo peccati, & aliqui dicunt satis esse ut dubitet de peccato illius. Qualitercumque res se habeat, talem cognitionem habet testis qui scit fratrem lapsum esse in hæresim. Alterum quod est spes emendationis, certum est in esse testis: quia cum ille alterius pertinaciam ignorat, non est cur de illius emendatione desperet. Tertium denique quod est oportunitas, in ipsius testis arbitrio repositum est: quia si ipse corripere optat, facile poterit corripendi oportunitatem captare. Ex quibus omnibus aperte convincitur ut testis ille qui secreto novit aliquem lapsum esse in hæresim, nesciens an ex ignorantia, an ex malitia erraverit, teneatur illum secreto corripere & admonere antequam illum judici denuntiet. Sed hæc correptio & admonitio non est diu proroganda, sed quam citius commode poterit faciendâ, ne si diu prorogetur damnum forte inde eveniat reipublicæ, ut puta si ille de quo testis ignorat, verus esset hæreticus & occulte & latenter (ut sæpe illi facere solent) suas in populo effunderet hæreses, & causas illius, ut ille re

CAPUT XXVI.

An filius accusans aliquem parentum suorum de hæresi sit ob hoc liberandus ab his pœnis, quæ propter parentis hæresim sunt illi à jure inflictæ.

Postquam totum hoc opus, de justa hæreticorum punitione, absolvimus, juvenem quemdam in sacramentali confessione peccata sua mihi referentem, audire contigit, quem cum de rebus ad fidem & Christianam religionem spectantibus interrogarem, invenissemque recitanti illum & Catholicam fidem tenere: quævis deinde ab illo, an hæreticum aliquem latentem agnosceret, & an cum aliquo hujusmodi conversationem aliquam habuisset. Cui quæstioni respondens: Aperte dixit se scire patrem suum esse hæreticum, propterea quod illum in fide adeo pertinaciter errare viderat, ut sæpe ab eo admonitus, nunquam ille voluerit errorem suum deserere: immo potius contra patrem, nitebatur eundem filium in errorem suum trahere. Hoc ego audiens, hortabar filium, ut patris crimen quamlibet occultum, Inquisitoribus revelaret, & quamvis id necessario esse faciendum multis evidentiis rationibus convincerem, nunquam tamen ut id facere vellet, illi persuadere potui. Nam hoc scuto se tuebatur, quod non erat decens, neque ratio naturalis pariebatur, ut filius patrem ad mortem duceret. Deinde sibi ipsi docere dicebat, si patris crimen revelasset, quia non poterat (ut dicebat) patris crimen revelare, quin sibi ipsi injuriam inferret, & sic suo se gladio transfoderet. Omnia siquidem patris bona à seculo apprehendenda, & sic paterna hereditate se privandum fore censebat. Infantiam quæ ex paterno crimine contrahenda erat, non in solo patre constituendam, sed usque ad seipsum & filios & nepotes suos deducendam mettebat. Dicebat itaque libenti animo se patris hæresim revelaturam, nisi hæc via tam grave incommodum sibi ipsi pararet. Ob hæc igitur causas, patris hæresim silentio suo tegere, se velle dicebat, ut suo honori proficeret. Ego tamen contra nitebar, dicens, non esse verosimile, ut filius qui zelo fidei Christianæ accensus patrem de crimine hæresis coram iudice accusasset, eisdem plectatur pœnis, quibus si nullum suæ fidei testimonium dedisset, plecteretur. Verum ille, dictis meis minime fidens, in sua persistit sententia, dicens, se nunquam patris hæresim revelaturam, nisi prius sibi constaret, se ob hæc causam ab omni infamia & ab omni incommodo liberandam. Occasione igitur accepta, ex tunc apud memetipsum statui, speculare huic operi addere capitulum, in quo de hæc re, juxta id quod possum disserterem. Nam & si res hæc à jurisperitis, quibus plurimum Theologis convenit, discutienda foret, nil tamen obstat, ut ego homo theologus experiat, quid in hac parte ex illorum lectione præstare possim. Circa quam rem duo (ut censeo) dubia discutienda videntur. Primum est, an talis pater sic à filio iudici oblatas, sit eadem pena puniendus, qua si à quolibet alio fuisset accusatus, puniretur. Alterum est, an filius hic patrem de hæresi accusans & convincens, sit ob hoc absolvendus ab omnibus pœnis, quæ filiis hæreticorum sunt à jure inflictæ. Circa primi dubii responsionem, hoc ante omnia faciendum est fundamentum, lege sancitum, esse, ut filius qui ad mortem damnandus esset, si à patre offeratur iudici, non sit morte, sed alia minori pœna puniendus. Nam

hoc colligunt Jurisperiti, ex illo quod Martianus Imperator ait, in lege. Militis agrum, §. desertorem. ff. de re militari, sic inquires. Desertorem qui à patre suo fuerit oblatas, in deteriorem militiam divus Pius dari jussit, ne videatur (inquit) pater ad supplicium filium obtulisse. Hæc ille. Et idem dicitur in leg. Qui cum uno, par. Qui filium, ff. eodem titulo. Constat autem eum qui militiam tempore belli deserit, esse capitali sententia puniendum: ut sancitum est in leg. Non omnes, §. Desertor, eodem titulo. Ex quibus omnibus colligunt Jurisperiti, ut quoties filius ob crimen aliquod esset morte plectendus, si à patre iudici offeratur, non sit morte, sed alia minori pœna puniendus, etiam si crimen quod filius commisisset, fuisset crimen læsæ majestatis. Ita enim docet Salicetus in leg. Propter infidias, C. Qui accusare non possunt. Et Felinus in cap. accusasti, extra de accusatio, dicit, quod si pater accusat filium de crimine læsæ majestatis, princeps debet ei parcere. Quod Felini dictum est modeste interpretandum, ita ut princeps debeat illi parcere, mitiorem illi infligendo pœnam: non autem universam ab illo pœnam auferendo. Ideo cautius (ut ego censeo) Salicetus locutus est, dicens filium miris esse puniendum. Eandem sententiam confirmat Bartholomeus Cepola in suis cautelis, cautela 1. Eidem sententiæ subscipit Hypolitus de Marfilii, in leg. 1. paragrapho. Ad quæstionem, ff. de quæstio. Et hi duo ultimi citant Raymondum de Forlivo, & Pau. de Cast. in dicta leg. Propter infidias eandem sententiam docere, & in diversis casibus ita fieri oportere, illos consuluisse. Eandem sententiam docet Alciatus in tractatu de præsumptionibus, præsumptionibus quarta. Hoc igitur jacto fundamento, ex eo (ut ego sentio) colligere oportet, ut idem etiam sit faciendum cum patre læsæ majestatis reo, quem filius iudici offerat, ita ut pater sic à filio oblatas, non sit morte plectendus, sed alia minori pœna puniendus. Hæc autem consequentia inde est manifesta quod eadem est ratio hic & ibi. Causa enim quæ redditur in illo par. Desertorem, ut sic filio parcendum, est ista: ne videatur pater ad supplicium filium obtulisse. At æque justa immo justior ratio est, ut filius non videatur patrem ad supplicium obtulisse. Nam multo gravius est, & durius, ut filius patrem ad supplicium offerat, quam pater filium. Filius quidem à patre recepit esse, & ob hæc causam tenetur patrem tamquam principium suæ existentie diligere: & illi cum indignetur subvenire, pater autem nihil quod ad sui consistentiam pertinet, à filio recepit. Ob hæc causam filius tenetur obedire patri, pater autem non tenetur obedire filio. Fætos quidem parentes, ex quadam naturali inclinatione, quæ à sensualitate & non à naturali ratione procedit, magis diligere filios suos: quam parentes proprios: immo magis quam seipsum: quia inclinatio naturalis, cuiuscumque rei, est magis ad conservationem speciei quam ad conservationem alterius individui. Magis autem conservatur species humana per vitam filiorum, qui sunt magis apti ad generationem & longius vivere & generare possunt: quam per vitam parentum, qui juxta communem vitam decursam breviores sunt, habentque vitam. Et hinc evenit, ut semper parentes longiorem optent vitam filii quam parentibus suis, immo sæpe quam sibi ipsis. Et hoc est quod dici solet, amorem magis descendere quam ascendere. Et ob hæc causam pater (ut Paulus ait) (1. Corinth. 12.) *thesaurizat filius*, quia diutius illi vivere præsumuntur, & ut si forte illis parvulus existensibus patrem moti contingat, relinquat illis unde alimenta

habere possint. Filius autem non thesaurizat patri, quia non presumitur illum longiore vitam quam filius habiturum, cui viventi semper filius subvenire tenebitur. Quamvis autem quisque magis inclinatur ad filium quam ad parentis dilectionem, hoc tamen non obstat, quin filius magis teneatur subvenire patri suo extremam necessitatem patienti, quam filio proprio qui eandem pateret necessitatem. Nam & si major sit inclinatio ad filium: major tamen est obligatio ad patrem. Quia obligationes præceptorum non mensurantur per inclinationes naturales, sed res quæ præcipiuntur, ita ut ad rem illam sit quisque magis obligatus ad quam magis à natura inclinatur, præsertim si est inclinatio à sensualitate & non à ratione procedens. Multa enim sunt ad quæ natura integra & non per peccatum vitata nos inclinatur, quæ tamen nulla obligatione facere teneantur, immo multo melius & beatius erit illa omittere. Nam (ut alia omittam) natura integra & non vitata inclinatur ad coitum propter conservationem speciei humane, quæ naturaliter conservari non potest, nisi mares cum foeminis coeuntes generent alios homines: Ad hunc tamen coitum non omnes obligantur, sed illi soli qui se matrimonio jungentes, sibi invicem ad hunc actum fidem dederunt. Inclinatio etiam naturalis est, ut quisque suo proximo patienti compatiatur, & egenti subveniat. Nam (ut sapiens Ecclesiasticus ait) (Eccl. 13.) *omne animal diligit similitem.* Nullus tamen tenetur cuiquam patienti compati, aut cuiquam egenti subvenire, nisi extremam aut saltem gravem proximus patiatur miseriam, quæ alios merito cogat, ut si possint illi subveniant, & si non possint saltem compatiantur. Merito igitur beatus Thomas in secunda secunda q. 26. art. 9. Et si dicat, patrem ob aliquas justas causas magis diligere filium, quam patrem proprium, tamen ob aliam multo majorem causam tenetur, quemque magis tenetur ad dilectionem patris quam ad dilectionem filii, & magis obligari propter beneficia à patre recepta ad subventionem ejusdem patris, quam ad subventionem filii, si uterque necessitatem patiatur. Propter quod non possunt non mirari, quod Bartolus vir aliquot utriusque juris peritissimos, in tam gravem fuerit lapsus errorem, ut dixerit filium non teneri ex jure naturali ad subventionem parentum. Nam quia in hoc. Si quis à patre, §. patris, ff. de lib. agnos. Ulpianus jurisconsultus censuit, filium ratione naturali debere alere parentem, Bartolus hanc jurisconsulti sententiam explicans, distinguit rationem naturalem à jure naturali, & dicit filium non teneri ex jure naturali ad præstandum alimenta parenti, sed solum ex ratione naturali, hoc est, ex jure gentium, ut ille interpretatur. Ad hoc autem dicendum inde movetur, quod ratio (ut ille ait) non est in aliis animalibus. Per quæ verba aperte innuit illam sententiam naturalem non esse naturalem rationem quæ solis hominibus competit, sed jus commune, quod ceteris etiam animalibus conveniat, quasi possit aliquid esse sine ratione, jus aut penes bruta animalia possit aliquid esse jus penes homines. Jus enim ideo dicitur naturale quia ex instinctu naturalis rationis procedit. Et in hoc. Non quem admittit, ff. eodem titulo, eandem sententiam repetit, & confirmat, addens quod si quis egens habeat patrem & filium divites, potius à patre quam à filio alimenta petere debet. Quia (ut ait) quod pater alit filium est de jure naturali, non autem ut filius præter alimenta patri. Quam longe à veritate hæc omnia distent, facile quisque intelliget, si diligenter attendat quartum decalogi præ-

ceptum, quod est de honore parentum: cujus vim & obligationem de subventionem parentum, potissimum intelligendam esse, beatus Hieronymus super decimum quintum Matthæi cap. docet. Cujus subventionis obligationem, Christus Salvator noster contra Phariseos contrarium docentes, tantam esse declaravit, ut quomodo necessitas patris urgeret, pro illius subventionem sit omnis oblatio, quam filius Deo libere offerre voluisset, necessario prætermittenda. (Mat. 15.) Præcepta autem decalogi, & si non omnia sine velut principia juris naturalis notissima, omnia tamen sunt (ut concorditer omnes theologi docent) de jure naturali, quorum aliqua quæ tamquam conclusiones juris naturalis, ex primis illius principis derivatæ. Et inde aperte deducitur, ut filius qui ex præcepto decalogi tenetur subvenire patri egenti, sit ad illud faciendum ex jure naturali obligatus. Argumentum autem quod pro sua sententiæ confirmatione facit Bartolus, nullius est roboris. Nam ex eo quod in illa prædicta lo. Si quis à lib. paragrapho patris, ff. de lib. agnos. dicitur ex naturali æquitate descendere, ut filii parentes alere teneantur, arguit, ut ex eo non teneantur, ex jure naturali. Si lex diceret illud ex sola naturali æquitate procedere, forte argumentatio illius aliquid valeret ad probandum illud non esse ex jure naturali. Ceterum tamen dicitur ex æquitate naturali & non ex sola illa procedere, constat argumentum illius non valere. Quia æquitas & jus non adeo distinguuntur, ut genere differant, sicut disparata quæ eodem conceptu non possunt. Et forte inde Bartolus suis deceptus, putans tantam esse inter jus & æquitate differentiam, ut ex altero oppositum alterius inferre liceat. De qua re, quoniam longiore discussione indiget, & a hostio themate est valde aliena, nihil impræsertim differere volens Lectorem tamen admonere, ut legat de hæc ex annotationibus Guilelmi Budei in Pandectis cap. ubi hæc rem diffuse & eleganter tractat. Deinde quod ait Bartolus majore obligatione teneri hominem à subventorem filii, quam ad subventionem patris, si nulla alia ratione intelligeret esse falsum, vel ex ea aperte cognoscere potuisset, quod pater ad vitæ sustentationem consequendam potest vendere filium suum, ut habetur in l. 2. C. de pat. qui fil. dist. Filio autem, quacumque etiam necessitate urgente, nullatenus licet vendere patrem suum. Quæ si veritas non aliunde ostendi censetur, nisi quod majore obligatione tenetur filius alere patrem, quam pater filium. Et hinc aperte convincitur, falsum esse etiam illud quod in prædicta l. Non quem admittit Bartolus dixit, hominem egentem potius à parente divite quam à filio divite alimenta petere posse. Nam quisque ab eo potius alimenta petere debet, qui magis tenetur illi subvenire. Omnis autem homo (ut diximus) magis tenetur patrem egentem alere quam filium æque egentem. Omnis ergo homo egens plus à filio quam à patre alimenta petere debet, si uterque morum habeat, unde illi subvenire possit. Hæc omnia per occasionem obiter diximus, ut inde constaret multo justius esse, ut filius non videatur patrem ad supplicium tradidisse, quam ut pater non videatur filium ad idem supplicium obtulisse. Quia magis tenetur filius patrem, à quo id quod est receptor, quam pater filium diligere. Nam præceptum divinum, quo potius quam ab inclinatione naturali sumenda est, vis obligationis magis filium quam patrem obligat. Quod vel ex eo facile constare potest, quod gravius puniuntur à Deo filii, qui ab obedientia aut pietate patris debita defecerunt, quam pater qui nimium dicitur aut levioris fuerit erga filium.

Qui

Qui maledixit patri suo, aut matri (inquit Dominus) (Exo. 21.) *moritur.* Quæ maledictio non solum in verbis, sed etiam in operibus (ut Hieronymus ait) consideranda est. Filius etiam protervus & contumax, qui mortis patris audire contempserit, lapidibus obrui lege Moysæ jubebatur. (Deut. 21.) Pater autem, & si filio maledixisset, aut nimium severè & austerè illum tractasset, non tam acriter ob hoc à Deo puniuntur. Multo ergo gravius peccabit filius patrem occidens, quam pater filium. Et inde aperte consequitur, ut si remittenda sit pena mortis filio læsæ majestatis reo, quem pater judici obtulit, nec videatur pater filium ad supplicium obtulisse, ut dicitur in præfatio §. Desertorem: eadem ratione sit etiam remittenda pena mortis patri læsæ majestatis reo, quem filius judici obtulit. Quoniam (ut diximus) multo filius est, ut filius non videatur obtulisse patrem quam per filium ad supplicium. Occurrit mihi alia ratio præter istam, quæ assignatur in illo §. Desertorem, quæ me multo fortius movet, ut eadem justum esse, ut tam filio quam patri læsæ majestatis reo, pena mortis remittatur, si alterum judici offerat. Justum quippe est, ut egressum cuiusque hominis meritum, non solum illi qui bonum operatus est, sed etiam alteri pro quo illud obtulit, imputetur. Nam Deus ipse totius justitiæ fons & origo, sepe propter unius meritum multos, nedam uni percipit mortem, quam meriti erant, illis remittens. Nam propter decem viros qui fuerunt in Sodoma boni, Deus perperit illi, ut non propter filios deleteret eam. (Gen. 18.) Deinde cum subverteret Dominus civitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, & liberavit Lot de subversione obtulit, in quibus habitaverat. (Gen. 19.) Rursum ad præces Moysi pepercit Deus populo Israel, ut non perderet illum, aut mortem quam propter idolatriæ peccatum meritis erat, illi inferret. (Exod. 32.) Paulus Apostolus refert: (Act. 27.) ducentas septuaginta sex animas fuisse à Deo sibi in mari condonatas, quæ omnes à læva maris tempestate absorberent, si propter meritum Pauli salvatæ sunt. Nec ad solam corporis vitam, sed ad vitam æternam animæ, quæ multo majoris est pretii, alteri impetrandum aliter hominis meritum apud Deum valent. Nam illi qui non ex malitia sed ex infirmitate quadam in peccato permanserunt, præsertim si ab illo discedere optant, & pro fragilitate sua se ad virtutem disponunt, Deus sæpe ob alterius preces & merita parit, & gratiam quæ vitam possit assequi sempiternam, præstat. Quod aperte probatur per id quod de quodam paralytico quem alii Christo Salvatori nostro obtulerunt, Matthæus ait. (Cap. 9.) *Videns autem Jesus fidem illorum dixit paralytico. Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Ecce vides paralyticum peccata remissa propter offerendum fidem. An autem sola offerentiam fides, an etiam ipsius paralytici fides fuerit in merito, ego nunc discutere nolo, quoniam scitis est, ad id quod intendo comprobandum, quod propter offerendum fidem Deus condonaverit paralytico peccatum. Deinde Augustinus refert, Paulum Apostolum fuisse ad fidem convertitum propter preces & merita beati Stephani pro illo Deum orantis. Et de beato Augustino tunc hæretico Manichæo, pro quo, ut ad fidem Catholicam converteretur, mater ejus assiduas faciebat orationes, & innumerabiles fundebat lachrymas, beatus Ambrosius dixisse fertur: Impossibile est, ut filius tantarum lachrymarum pereat. Ad preces Chananeæ Deus filium illius à demonia, à quo male vexabatur, liberavit, & peccata sanitati reddidit. (Matth. 15.) Centu-

ris servum, qui in domo jacebat paralyticus, & male torquebatur, ob Domini preces & meritum, Christus Salvator pristina incolumitati restituit. (Matth. 8.) Qui omnes (ut sacri doctores sentiunt) non solum corpore sed anima à Christo sanati sunt, ipsomet (Salvatore restituito, qui dixit. (Joan. 7.) *Totum hominem sanum feci in Sabbatho.* Si unus hominis meritum valet apud Deum ad impetrandum veniam pro alio, justum est ut etiam valeat apud homines, præsertim apud eos qui loco Dei populus præsent. Et si cuiusque hominis meritum pro alio qui culpam suam agnoscat valere potest, æquum est ut meritum patris filio, & meritum filii patri, prodesse possit ad veniam, cum illorum alteri imen læsæ majestatis commiserit. Nam Deus ipse, cujus exemplo nunc agimus, sæpe ob parentum merita, non solum mercedis plurimas filios confert, sed potest & alias plurimas quas merebantur prenas, remittit. Quod vel inde apertissime probatur, quod Deus qui dicit se visitaturum iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem, (Exod. 20.) ipsomet ait, propter parentum merita, se misericordiam facturum in mille his qui diligunt eum. At nullus merito inficiari poterit, præclarum esse patris in principem meritum, quam proprium filium qui ob ejusdem principis majestatem læsam imen dignus erat, eidem principi offerat, ut probitur suo & illius merito si voluerit puniat. Talis enim pater re ipsa ostendit se magis erga principem, quam erga proprium filium esse affectum, & tanto zelo justitiæ ferretur, ut maluerit proprium filium ad punitionem tradere, quam ut justitia, quæ sceleratos homines puniendos esse censet, aliqua ex parte pereat. Pater enim qui hoc agere audeat, parum abest, ut Bruto libertatis Romanæ conditori æquetur, qui filios suos Tarquinii dominationem à se expulsum redicere tentantes, comprehensos, ac pro tribunali virginis casos, & ad palum religatos, summum Imperium obtinens, securi percuti jusit. Quæ ipse re (ut eleganter de illo Valerius Maximus ait) dixit patrem, ut consensum ageret, orbisque rivete, quam publicæ vindictæ doesse maluit. Qui tam præclarum facinus pro rege, aut republica est aggressus, ut patris pietatis positio, filium læsæ majestatis reum judici offerre non dubitaverit, ab illo pro suo arbitrio puniendum, dignus certe est, ut pro filio intercedens exaudiat, & vitam saltem impetret filio, qui pro suo crimine mortem meritis erat. Et si justum est, ut pater filium offerens, vitam filio impetret, multo justius est ut filius ob eandem causam patrem offerens, vitam patris mereatur. Quoniam (ut ex dictis constat) multo præclarior est facinus multoque majoris meriti, si filius zelo justitiæ, aut regalis majestatis affectu mortis, patrem offerat, quam si pater filium. Hanc autem sententiam de filio offerente patrem docet Angelus in leg. adulterium cum incestu, §. liberto, ff. de adult. sed illam solum probat per rationem statam in illo saepe dicto §. Desertorem. Albericus tamen in præfatio §. Desertorem, dicit quod licet hæc sit communis opinio omnium doctorum, ipse tamen dubius est, an sic judicaret. Quid igitur de necessitate & juris civilis ratione agendum sit, ego homo Theologus diffinire non audeo, nec volo, sed ipsi jurisperitis definiendum relinquo. Hoc tamen constanter assero, æquum & rationi consentaneum esse, ut filio quem pater, aut patri quem filius, ob crimen læsæ majestatis offerat, sit indulgentia mortis concedenda, & vita misericorditer condonanda. Possit circa hoc moveri questio, an idem esset dicendum, si pariter uxorem aut uxorem maritum, ob

idem

idem læsæ majestatis crimen judici offerret. Cujus dubitationis causa inde oritur, quod maritus & uxor pro una carne censentur, ac proinde dubium est, an uterque eorum alterum magis diligere debeat, quam patrem aut filium. Si quis dixerit, maritum magis teneri ad uxoris quam ad patris aut filii dilectionem, oportet, ut etiam fateatur gravius esse peccatum, si quis uxorem, quam si patrem aut filium occidat. Et inde aperte sequeretur, ut uxori, quam maritus ob crimen læsæ majestatis judici obtulerit, sit mors, quam illa merebatur, remittenda. Quia justius esset, juxta hanc sententiam, ne maritus videatur uxorem ad supplicium obtulisse, quam pater filium, aut filius patrem. De qua questione ego nihil in præsentiarum diffinio, sed aliis disputandam relinquo.

Ad id igitur quod primo inquirebam, nostram disputationem reducens, dico æquum esse & justum, ut pater hæreticum quem filius ob crimen hæresis, in quod ille relapsus fuerat, judici obtulit, sit mitius puniendus, quam si ab alio multis accusatus, & sit per consequens indulgentia mortis illi concedenda, si ille veræ contritionis signa dederit. Quidam jurisperitus vir certe doctus, cum quo rem hanc conferebam, mihi objecit, dicens nimiam esse justitiæ remissionem, ut sententia illius prædicti, §. Desertorem, extendatur etiam ad crimen hæresis, sicut ad crimen læsæ majestatis. Quia multo gravius est divinam quam humanam lædere majestatem, ut dicitur in cap. Vergentis, extra de hæreticis, & in cap. Sicut qui Ecclesiam. 17. q. 4. Deinde, quia licet jus canonicum & civile mortuo se juvent, & sæpe unum alteri suffragetur, ut dicimus in cap. 1. extra de novi operis nuntio, tamen Ecclesia non accepit leges Imperatorum, ut per illas cause Ecclesiasticæ defini debeat, & inde sequitur, ut crimen hæresis quod Ecclesiasticum esse constat, per Ecclesiasticas sanctiones & non per leges Imperatorum decerni debeat. Respondeo concedens multo gravius esse divinam, quam humanam lædere majestatem, jura tamen non gravius, immo sæpe levius puniunt eos qui divinam, quam qui humanam lædunt majestatem: neque gravius puniunt hæreticos, quam eos qui humanam majestatem læserunt. Quod autem objicit, crimen hæresis quia est Ecclesiasticum, non esse per leges Imperatorum, sed per Ecclesiasticas sanctiones decernendum, ex prava rerum intelligentia procedit. Constat enim in crimine hæresis, duo esse consideranda. Primum est ipsum crimen hæresis, alterum est pœna quæ illi crimini debetur. De primo non est dubium, rem esse omnino Ecclesiasticam, ac proinde (ut decernitur in cap. Ut inquisitionis, de hæreticis, lib. 6.) nullus nisi iudex Ecclesiasticus potest de illo crimine censere. Nullus iudex præter Ecclesiasticum potest aliquam assertionem diffinitiva sententia pronuntiare hæreticam, & pertinacem illius defensorum iudicare hæreticum. De altero, hoc est, de pœna crimini imponenda, varios constat esse iudices, juxta varietatem pœnarum, quæ hæreticis infliguntur. Sunt enim (ut supra per multa hujus libri capitula ostendimus) quedam spiritalis pœnæ hæreticis decretæ, ut puta excommunicatio, privatio Ecclesiasticæ sepulturæ, indignitas ad Ecclesiasticæ beneficia. Et de his aut aliis similibus, quoniam per solas Ecclesiasticas sanctiones sunt decretæ, solus Ecclesiasticus iudex censere potest. Sunt autem pœnæ corporales, de quibus aliquæ, tam à potestate laica, quam Ecclesiastica infligi possunt, ut sunt, infamia, bonorum temporalium confiscatio. De talibus enim utraque potestas tam laica, quam Ecclesiastica potest leges statuere

re: & illas contra hæreticos, postquam de illorum pertinacia confiterit, executioni mandare. In his & similibus pœnis infligendis, jus canonicum & civile mutuo se juvant, & alterum alteri suffragatur, & supplet quod alteri deesse contingit. Est rursus, alia pœna de qua nihil profertur Ecclesia huicquæ statuit, quia per Ecclesiasticas sanctiones illam statui non conveniebat. Talis est mors, quæ nunquam per Ecclesiasticas sanctiones alicui inferri mandatur, propterea quod viros sanguinum Deus ab altari suo repellit. Nam Davidem virum alioqui sanctissimum, quia sanguinem humanum fuderat, prohibuit, ne templum sibi ædificaret. (1. Par. 17.) Et ob hanc causam viri Ecclesiastici, non solum à sententia mortis pronuntianda, vel scribenda, sed etiam ne illius executioni intersint, prohibentur, ut dicitur in cap. Sententiam, extra ne clericis vel monachi. Et si forte alicubi in iure canonico, mors alicui crimini imponitur. Abbas in cap. 1. de homicid. dicit illam esse intelligendam de morte spiritali, hoc est de excommunicatione, aut de morte civili, aut de morte. Ex quibus omnibus constat, mortem quæ hæretico ob crimen hæresis inferitur, rem esse profertur civilem & laicam, & nullo modo esse dicendam rem Ecclesiasticam: quamvis ipsum crimen hæresis pro quo mors inferitur, res Ecclesiastica dicatur. Et ipsi hæretici Ecclesiastici iudices opere, quod dicimus, fatentur. Quia postquam aliquem hæreticum pertinacem esse censuerunt, tradunt eum curiæ seculari, tamquam qui nihil amplius habent, quod de illo iudicare possint, & rogant iudicem, ut misericorditer illum tractet, & sententiam mortis contra illum non pronuntiet. Et inde aperte convincitur, ut in sententia mortis contra hæreticos dicenda, inspicendus sit etiam ille prædictus §. Desertorem, sicut juxta jurisperitorum sententiam inspicitur in criminibus læsæ majestatis. Quia sententia mortis quæ contra hæreticum dicitur, non à iudice Ecclesiastico sed à laico pronuntiatur. Præterea, & si in illa sententia mortis res esset mixta, utpote quæ tam ad Ecclesiasticam quam ad laicam spectare potestatem, necessario inspicendus esset ille §. Desertorem, & juxta illius decretum esset sententia ferenda. Quia ubi ad causam aliquam definiendam Ecclesiastici Canones deficiunt, legibus Imperialibus uti licet, & aliquando oportet, ut expresse decernitur in illo cap. 1. extra de novi operis nuntio. Et hæc de 1. art. dixisse sufficiat.

Superest, ut de secundo articulo, hoc est de filio accusante patrem an sit exigendus ab omnibus pœnis, quæ adversus filios hæreticorum jura decernunt, & an sint etiam bona paterna illi reddenda. De qua re, quid ego sentiam, duabus conclusionibus explicabo.

Prima conclusio sit hæc. Filii qui patrem ob crimen læsæ majestatis aut hæresis, coram iudice accusaverunt, liberandus est ab infamia, & aliis pœnis contentis in leg. Quisquis, §. Filius, C. ad legem Jul. majest. & in cap. Si quis cum militibus 6. q. 1. Quoniam cessante ratione legis, necesse est ut mandatum & dispositio ipsius legis etiam cesset. Nam (ut dicit Abbas, in cap. finali de rescriptis) nihil aliud est lex, quam ratio legis, quæ est velut mens illius. Et citat Abbas ad hujus sententiam confirmationem, Baldum in leg. non dubium, C. de legibus. Et inde inferit legis dispositionem esse extendendam ad illa omnia, in quibus ipsius legis ratio invenitur. Et inde etiam, necessario consequens est, ut legis ratione cessante, cesset etiam legis dispositio, præsertim cum lex ipsa exprimit rationem cui ipsa innitur. Nam ubi lex nullam sui manda-

ti aut prohibet ionis rationem exprimit & si ea, quam nos putamus esse legis rationem, in aliquo casu deficiat, non statim censere debemus legis dispositionem non valere. Quia forte alia, quam non putamus, ratione fuit motus legislator, ut talem conderet legem. At ubi ea quam legislator exprimit, ratio deest, ibi etiam illius legis dispositionem deesse censendum est. Quia si alia legislatorem ratio movisset, eam sicut aliam in ipsa lege expressisset. Ratio propter quam Imperatores Honorius & Archadius, in illa prædicta leg. Quisquis, censet filios eorum qui regiam majestatem læserunt, dignos esse infamiam & aliis pœnis quæ ibi numerantur, est ista. Quia in illis paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuantur. At in filio qui patrem propter crimen læsæ majestatis, aut propter crimen hæresis, coram iudice accusat, non est cur paterni criminis exempla metuantur: quia ille patrem accusans, apertissimo testimonio, & argumento evidentiissimo probat & convincit, se à paterno crimine longissime distare. Et inde apertissime consequitur, ut in tali filio dispositio illius leg. Quisquis, non sit exercenda, in quo ratio ejusdem legis deesse manifeste probatur. Forte hic aliquis respondebit: verum esse quod cessante ratione legis cesset etiam dispositio legis dispositio, sed hoc tunc solum ita fieri oportere dicit, quando effectus legis non est jam consummatus. Nam alias, si lex jam suum obitum effectum, etiam si ratio legis cesset, legis tamen dispositio cessare non debet, ut notat Philippus Decius in cap. Cum cessante, de appellatione. In hoc autem casu, antequam filius patrem de crimine accuset, jam illa prædicta leg. Quisquis, suum obitum effectum. Quia omnes ille pœnæ in illa lege decretæ, sola morte excepta, ut ex discursu litterarum constat, sunt ipso jure inflictæ, & inde sequitur, ut à die quo pater crimen commisit, antequam filius illum accusaret, pœnæ illæ suam fuerint sortitæ effectum. Et inde ulterius sequitur, ut quamvis post illi accusationem ratio illius legis Quisquis, cessare videatur, illius tamen legis dispositio cessare non debeat: quia effectus illius erat jam executioni mandatus. Sed hæc responsio non valet, quia id quod dicitur, quod effectus legis consummatus, non debet cessare legis dispositio, etiam si ratio legis cesset, tunc solum verum erit, quando lex ex manifesta rei cognitione procedit ad executionem: non autem quando ex sola suspitione procedit. Tunc enim si constaret suspitionem esse falsam, & ex falsa suspitione fuisse processum ad legis effectum, necessario erit præceptum legis revocandum, & sic cessante ratione, necessario debet cessare lex. In patre, qui manifeste probatur regiam læsisse majestatem, etiam si postea sui sceleris aperte pœniteret, & manifestis argumentis suam fidelitatem probaret, nunquam ob hoc erit liber ab infamia & aliis pœnis quas solo jure jam incurerat. Quia & si tunc ratio legis cesset, ipsa tamen lex cessare non debet: propterea quod per apertam sceleris cognitionem lex illa suam obitum effectum. At, non sic in filio, qui, est à die quo pater crimen commisit, incidit in pœnas illas, non tamen ob manifestam sui criminis cognitionem, sed ob solam juris suspitionem omnes illas passus est. Oportet igitur, ut postquam ille patrem suum de eodem crimine accusans, manifesto argumento probavit jus in tali suspitione fuisse deceptum, declaratur esse ab illis pœnis immunis in quas propter solam suspitionem fuerat damnatus.

De hac tamen re voluit in hac parte admonere lector. Tom. II. de anno 1671, de de institutio...

rem, ut non putet, idem profertur ubique dicendum esse de infamia & aliis pœnis quæ filio propter crimen patris infliguntur. Nam in filiis illius qui regiam læsæ majestatem, est hoc discrimen, quod is qui ante delictum patris commissum natus est, nullam ex crimine paterno trahit infamiam, nec aliquam ob illud à jure suscipit pœnam: sed omnes illæ pœnæ à jure decretæ eos solum filios concernunt, qui post delictum commissum nati sunt, ut notatur in leg. 2. C. de liberis & eorum filiis. Nam ex illo loco Baldus colligit legem generalem, ut delictum patris nunquam noceat filio, qui ante illius delictum natus est, sed illi soli qui postea natus est. Quia hic solus (ut ille ait) contrahit maculam ex radice patris jam infecta, alius autem non, sed à radice sana. Eadem sententia apertius (ut ego censeo) colligi potest, ex leg. Emanicipato, §. finali, ff. de fenatoribus. Et de hac re est in Hispania in regno Castellæ lex specialis. Nam in lib. septem partitionum, qui vulgo dicitur, libro de las siete partidas, in secunda partitione, tit. 27. leg. 6. circa finem, dicitur. Pero no se entienda, &c. Quæ littera (ut ego existimo) aut ex vitio scriptorū, aut errore impressorū, est aperte corrupta, quia prout illic habetur, nullum prorsus verum sensum reddit. Sed apertus & verus illius sensus colligitur ex Glossa Montalvi, illi in lingua latina adjuncta, quæ postquam de pœnis proditori infligendis, dixerat, continuo post de illius filiis loquens ait. Et ejus descendentes ex filiis postea procreatis perpetuo exulent, filii autem ante habiti, ob hoc vel aliud paternum delictum non puniuntur. Hæc Montalvus. Ex qua Glossa ego conjicio litteram illius legis supra citatæ, quam corruptam esse constat, esse ad hunc modum corrigendam. Pero no se entienda de los hijos que oviesen fecho ante que errassen. Mas de los que despues oviesen, siendo ellos tan de mala ventura que vivos nascasen. Ca los derechos que fallaron los antiguos de España en todas las cosas alli do pusieron pena à los hijos por razon de sus padres, siempre guardaron esto, que no oviesen pena los que sus padres ovian engendrado, ante que el fecho malo oviesen. Et quod sic corrigenda sit littera, aperte convinci potest per alteram legem quæ habetur in eodem libro, partitione 7. tit. 31. leg. ultima, ubi postquam lex præcepit mulierem prægnantem, & si pœnam mortis mereatur, non occidi quousque pepererit, rationem reddens, hæc verba subjungit. Ca si el hijo que es nacido no deve recibir pena por el yerro del padre, mucho menos la merece el que está en el ventre por el yerro de la madre. Hæc ibi. Ex quibus omnibus constat latum esse discrimen inter filios eorum qui crimine læsæ majestatis sunt maculati: ita ut illi soli qui post crimen commissum geniti sunt, infamiam & alias juris pœnas incurrat, alii, qui ante geniti fuerant, ab his omnibus pœnis exemptis. An autem idem eriam in filiis hæreticorum sit dicendum, ego dubito. Calderinus in Concilio suis, titulo de hæreticis Concilio 3. movet hanc questionem & post multa hinc inde allegata, tandem dicit, Catholicos filios hæreticorum, qui ante quam pater laberetur in hæresim, nati sunt, non esse puniendos illis pœnis quæ à jure contra filios hæreticorum statutæ sunt. Sed non obstantibus omnibus illis, quæ pro hac sententia Calderinus assert, ego magis in hac sententiam propensum sum, ut credam nullum inter filios hæreticorum habendum esse discrimen, per hoc quod ante hæresim patris, aut postea, geniti sunt. Quia jus canonicum, quod filii hæreticorum infamiam & alias irrogat pœnas, nul-

lum profus inter eos ponit discrimen, ut aperte constet per cap. Statutum, §. non sane, & per cap. Fili, de hæret. lib. 6. Nam in illis duobus locis, Papa de filiis hæreticorum loquens nullam ponit inter illos distinctionem, per hoc quod ante, aut post, nati sunt: sed solum per hoc quod patres illorum, fuerunt usque ad mortem in sua hæresi pertinaces, aut ante mortem de suo errore correcti sunt, & unitati Ecclesie incorporati. Sed ad hoc argumentum respondet Calderinus dicens, quod licet jus canonicum indistincte loquatur de filiis hæreticorum, quia tamen non est eadem ratio particularium contentorum sub illa universali sententia, distinguendi sunt filii ante nati ab illis qui postea nati sunt. Rationem autem diversitatis ille dicit esse hanc. Quia qui postea nascuntur, descendunt à sanguine reprobo: & ideo merito suspicandum est tales illos fore, quales parentes eorum fuerunt. Filii vero qui ante nati sunt, quia non descendunt à sanguine infecto, ideo non est justum ut in illis paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuantur. Sed hæc responsio nullius profus est roboris. Primo, quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, ut dicitur in cap. Quod si dormierit, 31. q. 1. & in cap. Soliæ, §. nobis autem, extra de majorit. & obed. & in leg. Imperator. ff. de postulan. & in leg. 3. ff. de officio præsidis. Et ideo licet in crimine læsæ majestatis sit ponendum illud discrimen, non tamen in crimine hæresis. Quia leges Imperiales ad quas spectat de crimine illo, censere, aliquid ponit discrimen inter filios patris qui regiam aut Imperialem læsæ majestatem. Jus autem canonicum circa penas, quas filii hæreticorum irrogandas esse censuit, nullum posuit inter ipsos filios hæreticorum discrimen, per hoc quod ante, aut post crimen à patre commissum nati fuerint. Et per hoc aperte convincitur, omnes illas leges, quas pro suæ sententiæ confirmatione Calderinus citat, nihil illi suffragari posse. Quoniam & si in aliis criminibus, ita faciendum esse, jus civile aperte decernat, in crimine tamen hæresis, jus canonicum ad quod res hæc spectat, nihil tale fieri præcepit. Præterea, ratio diversitatis, quam inter filios hæreticorum, qui ante, aut post crimen à patre commissum nati sunt, Calderinus assignat, nulla est. Quia & si sanguis patris infectus possit utcumque filiis nocere, ut inde ad aliqua peccata committenda illi inclinationem & quamdam pronitatem habeant, hoc tamen verum non est in peccatis illis que pure spiritualia censentur, & nullum habent cum carne commercium, neque ullam à carne originem trahunt, ut sunt omnes invidiæ, multæ superbiæ species, videlicet de suis meritis confidentia, suæ tantum prudentiæ inniti, alios omnes ad sui comparationem despiciere. Hæ omnes superbiæ species, inter peccata spiritualia censentur, quæ nullam à carne trahunt originem. Hæresis autem & si à carnalibus vitiis aliquando oriatur, præcipua tamen illius causa (ut libro sequenti dicemus) est superbia. Quoniam hæc est vera omnium hæresum parens, à qua potissimum omnes hæreses generantur. Quo fit, ut licet aliquæ sint hæreses, quæ à carnis concupiscentia quodammodo oriuntur, multæ tamen sint aliæ quæ nihil commune cum carne habent, nec ad illas carnis concupiscentia sollicitæ, sed omnis illarum error à sola voluntatis malitia procedit. Circa has igitur hæreses sanguis patris, quamlibet infectus, nihil potest nocere filio, ut in illo paternæ hæresis exempla metuantur: cum tales non à carnis concupiscentia (ut cætera crimina) sed ab ipsius animæ superbia oriuntur. Et inde apertissime con-

vincitur, nullum posse dari certum discrimen inter filios hæreticorum, per hoc solum, quod ante, aut post crimen à patre commissum nati sunt. Sed forte quis mihi obijciat per ea quæ supra cap. 9. hujus libri, quum de infamia hæreticorum, quæ ad filios etiam Catholicos derivatur tractantes, probavimus, justè illam infamiam ad filios deduci, quia complexionem corporis, & inclinationes corporales sæpe filii à parentibus trahunt: & inde suspicio oritur, ut filii in eisdem labantur errores, in quos patres eorum lapsi fuerunt. Fateor in multis hæresibus, videlicet in illis quæ à carnis concupiscentia ortum habent, hæc esse justam suspicionis causam, quamvis non solum aut præcipuam. Si pater hæresis credit, non esse jejundum certis diebus, ut Aetius docuit, aut virginitatem non esse præstantiorem matrimonio, ut Jovinianus dixit, aut in aliam similem hæresim de carnis delictis tractantem lapsus est, filius illius justè ob hoc manet in similes errores, qui à carne oriuntur, aliquando fore lapsurum. Si tamen pater in hæresim Arrii, aut Sabellii, aut Nestorii, aut Dioscori & Eurychæti lapsus est, propter solam hanc causam, quod patris complexionem suscepit, non justè meruit, quod filius in eandem labatur hæresim, in quam lapsus est pater. Quia hæresis ista, non à carnis concupiscentia, ut alia, sed à sola mentis superbia, ortus fuit. Filii autem, non animam rationalem, sed solam carnem à parentibus suscipiunt. Et ob hanc causam ego cap. 9. hujus libri, quum de infamia hæreticorum, quæ usque ad filios eorum derivatur tractarem, non dixi hæc solam esse causam, quod illa usque ad filios deducatur, quia illi corporis complexionem, ac proinde inclinationes ad vitia à parentibus trahunt, sed aliam addidi rationem, quæ mihi prior videtur. Quia videlicet ex amore quo erga parentes suos afficiuntur, fere semper procurant esse parentum suorum imitatores, & sæpe ad eorum imitationem nituntur vitam suam componere. Et ob hanc causam, cap. 8. hujus libri probavi partim potestatem, quam parentes in filiis suis habent, justè ab hæreticis parentibus ablatam esse, ne filii ex amore quo erga parentes afficiuntur, & ex longa conversatione cum parentibus habita, criminis paterni fiant imitatores. Hæc autem parentum imitatio, non distinguitur in filiis per hoc quod ante, aut post, nati sunt, & inde convincitur, ut in crimine hæresis, quod non semper à carne oritur, non sit ponendum discrimen inter filios hæreticorum, per hoc, quod ante, aut post crimen à patre commissum nati sunt: præsertim, cum jus canonicum ad quod hæc res spectat, nullum inter filios hæreticorum posuerit discrimen, sicut jus civile posuerat inter filios eorum qui regiam aut Imperialem læsæ majestatem. Deinde constat, ultionem parentum sæpe in filios derivari, propter solam sceleris gravitatem, ad incutiendum aliis terrorem, ut in filio bastardo, qui absque culpa sua, non tamen sine causa à ministerio altaris prohibetur. Et hæc puto esse potior causam propter quam filii hæreticorum quamvis Catholicis, torpente sunt à jure iustitiæ: ad sceleris videlicet gravitatem denotandam, & aliis per hoc timorem incutiendum. Quæ ratio cum in omnibus hæreticorum filiis æque militet, convincitur inde etiam nullum esse inter illos ponendum discrimen. Secunda conclusio. Filius qui patris hæresim judici revelavit, illius perfidiam aperte demonstrans, dignus est ut bona quæ ex patre jure hæreditario illi competere poterant, non auferantur ab eo, sed omnia in mercedem suæ

suæ virtutis illi reddantur. An autem ex juris scripti rigore & necessitate ita, ut hæc conclusio dicitur, faciendum sit, mihi non constat, & ideo de sola congruentia & quadam naturali æquitate loquor: ut æquum sit & rationi naturali congruum, sic fieri quemadmodum in nostra conclusione dicitur. Aliquis jurisperitus legi qui ita faciendum esse docent, nullus tamen illorum quos videre licuit, citat textum per quem illa conclusio aperte ex jure probari possit. Doctor Palacios Ruvios in repetitione cap. Per vestras, extra de donation. inter virum & uxorem dicit bona patris esse reddenda filio, qui patris delictum revelavit, etiam si pater damnetur per l. Quisquis. C. ad l. Jul. Majest. Pro hujus tamen sententiæ probatione, neque ullam legem ex jure civili, neque canonem ex jure canonico citat, sed solum quamdam constitutionem Federici Imperatoris. Repertorium inquisitionis eandem sententiam docet, in verbo Filii, §. Sed circa supra dicta. Et ad suæ sententiæ confirmationem, solum etiam citat illam Federici constitutionem, in qua, postquam varias contra hæreticos & eorum filios penas statuit, hæc tandem quæ sequuntur, adjungit. Nec quidem à misericordia finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces, reatentem patrum perfidiam revelaverint, quæcumque læsas illorum animadversione plectantur, prædictæ punitioni non subiaceat innocentia filiorum. Hæc sunt verba constitutionis Federici. Quæ constitutio quæsi aliquid vigoris habet, in illis tantum terris quæ Imperatori subdantur, vim suam habebit. Quod autem Repertorium dicit, illam Federici constitutionem confirmatam esse per Ecclesiam in cap. Ut inquisitionis, de hæreticis, lib. 6. fallitur. Quoniam & si constitutio illa ibidem laudetur & confirmetur, non tamen absolute & universaliter, sed eum limitatione confirmatur per hæc verba: Quatenus (inquit Papa Bonifacius) Dei & Ecclesie sanctæ suæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium proficiunt, & statutis canonicis non obstitunt. Ecce vides qua limitatione summus Pontifex illas Federici constitutiones confirmavit. Igitur ubi ea in constitutione Federici decernuntur, quæ aliis sacris canonibus sunt contraria, convincitur ea non esse per Papam ibidem approbata. Filii autem hæreticorum, etiam si ipsi sint catholici, absque ullo discrimine sunt jure canonico ab hæreditate paternorum bonorum exclusi, ut patet in cap. Vergentis, extra de hæreticis. Quo fit, ut constitutio Federici pro ea parte, qua jubet, bona paterna reddi filio, qui hæresim patris latenter revelavit, non sit per Papam confirmata, quia repugnat id, quod dicitur in cap. Vergentis, ubi sine ulla limitatione, filii hæreticorum excluduntur ab hæreditate paterna. Cum itaque ex juris rigore & necessitate, non constet bona patris hæretici esse reddenda filio Catholico, qui patris hæresim latenter revelavit, ego solum hujus rei acquiritum volo ostendere, & probare æquum & rationi congruum esse, ut ita fieri præcipiatur. Nam æquum & justum est, ut bene & studiose agenti, præmium reddatur, præsertim si in opere quod studiose agit, principi, aut reipublice servit. Alioqui, pauci essent, qui ad virtutis opera moverentur, si omnis spes præmii ab operibus bonis tolleretur. Quoniam & si multo melius sit solo virtutis amore, quam per spem præmii, opera studiose exercere, multo tamen plures sunt, qui per spem præmii, quam qui solo virtutis amore, moverunt ad bonum. Ideo Paulus talem hominum conditionem agnoscens, ut rarissimi sint, qui omni præmio secluso moveantur ad virtutem, dixit: (Hebr. 11.) Credere oportet accidentem ad

Deum, quia est, & quod inirentibus se remuneratorem sit. Hoc ideo Paulum dixisse constat, quia nisi homines crederent Deum præstare mercedem his, qui servant illi nulli, aut quam rarissimi essent, qui gratis vellent illi servire. Nam David ille propheta populi ductorem, & legislatorem instituit, & cum quo Deus quasi amicus cum amico loquebatur, aspicebat (ut Paulus de illo refert) (Hebr. 11.) in remunerationem, ut magis eligeret affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere securitatem. Si isti tales, ac tanti viri Deo servientes aspicebant in remunerationem, quam suis meritis dandam sperabant, quis jam tantus erit, ut omni spe remunerationis seclusa, Deo servire, & illi per omnia obedire velit? Et inde apertissime convincitur nullum Principem, nullamque reipublicam, hoc sibi justè arrogare posse, ut velit subditos suos sine ulla præmii spe de se bene meritos esse, sed oportet eos juxta meritorum diversitatem, bene merentibus diversæ præmii præmia: ut quisque ad tanto majus servitium Principi exhibendum anhelet, quanto majus inde sperat præmium. Unde beatus Gregorius Maximo Episcopo Syracusano scribens ait: Justum namque est, ut illi consequantur stipendium, qui pro tempore suam commendare reperiuntur obsequium. Hæc Gregorius. Et citatur à Gratiano in cap. Charitatem. 12. q. 2. Et hoc ipsum agnoverunt Honorius, & Archadius Imperatores in illa l. Quisquis §. Sane. C. ad l. Jul. majest. ubi illum, qui miram factionem prodiderit, præmio ab illis, & honore decorandum esse promittunt. Satis, qui alium hominem, nullo sanguinis vinculo sibi conjunctum, accusat, probans eum læsæ majestatis reum, dignus est, ut præmio, & honore decoretur, multo certe dignior erit præmio & honore, qui zelo virtutis acceptus proprium patrem de eodem crimine accusare non reformidat. Is enim desit esse filius, ut fidelem subditum ageret, & orphanus vivere, quam Principis incolumitati deesse maluit. Præterea, si is, qui studio veræ laudis accensus (ut illi Imperatores ajunt) proditorum revelat, ut Regiam majestatem servet illæsam, præmio, & honore dignus est: multo justius est, ut qui studio fidei Catholicæ accensus, hæreticum prodit, præmio, & honore decoretur, propterea quod Ecclesiam Catholicam, quæ cunctis Imperatoribus est major, & melior, vult servare illæsam, ut excludo ab ea omni hæreticorum veneno, nullum ex his membris, quæ sibi per fidem uniuntur, ab ea per hæresim abscindatur. Sicut enim multo gravius est divinam quam humanam lædere majestatem, ut dicitur in cap. Vergentis. extra de hæreticis, ita contrario, multo melius est divinæ, quam humanæ servire majestati, & divinæ, quam humanæ majestatis honorem zelare. Rursum is, qui revelat conjugurationem contra Romanum Pontificem initam, etiam si sit particeps criminis, non solum purgatus à culpa, sed etiam remuneratione, quæ non sit indigna sublevari præcipitur, in cap. Si quis Papam. 79. dist. Et hinc apertissime colligitur multo justius esse, ut filius Catholicus patris hæresim revelans præmio donetur, quam hic non sit particeps criminis paterni, sicut ille. Si quis forte dicat majus, & gravius esse hæresis crimen, quam conjugatio contra Papam: ac proinde non esse æque justum, ut hic præmio donetur, sicut ille: is certe sic dicens potius ex suo dicto nostram colliget sententiam, quam suam. Nam sicut gravius peccatum est hæresis, quam conjugatio, aut quodvis aliud cri-

crimen læsæ majestatis: ita ex opposito majus bonum facit, qui resistit hæresi, quam qui resistit conjurationi: & ita majori præmio est dignus. Forte quis dicet, faciendo dignum esse, ut talis filius præmio donetur: sed satis magno præmio illum donatum esse dicet, per hoc quod à pœnis, quæ illi ob patris delictum erant à jure inflicte, sit liberatus, nec opus esse, ut bona paternæ illi pro præmio reddantur. Sed qui sic dixerit, nimium à veritate errabit, & ostendet se non intelligere, quanta sit differentia inter declinare à malo, & facere bonum. Sunt enim hæc duo valde diversa, & à se invicem separabilia, quibus alia duo etiam valde diversa respondent: quæ sunt liberari à pœna, & donari præmio. Hæc boni initio, quod est, declinare à malo, respondet alterum, quod est, liberari à pœna. Non enim per hoc solum, quis liberatur à pœna, quod bene agit, sed per hoc, quod declinat à malo. Nam alioqui, si qui nec bene, nec male agit, sicut est dormiens, non liberaretur à pœna. Soli igitur bonæ operationi respondet præmium. Et inde constat aperte filium, qui patrem de hæresi accusat, per hoc solum liberari à pœnis, quæ alioqui fuissent sibi infligendæ, quod constat eum non esse paterni criminis imitorem, nec justè in illo paternæ iniquitatis exempla esse metuenda. Sed quia non solum est liber à culpa paternâ, verum etiam præclarum insuper facinus addidit patris hæresim revelando: ideo opus est, ut non solum liber à pœna, sed præmio dignus censatur. Et sic dignus esse convincitur, ut illi bona paternæ reddantur. Accedit ad hæc omnia, id quod concorditer sententia omnes Theologi docent, justum omnem in quovis bono opere, quod pro altero egerit, prius sibi, quam alteri mereri, nec alteri mereri posse, qui sibi ipsi non mereretur. Et inde Theologi colligunt eum, qui in peccato mortali, & cum voluntate peccandi persistit, quamvis instantissime, & ferventissime pro alio peccatore Deum oret, nihil illi ad animæ salutem mereri, propterea quod sic existens, ni-

hil sibi ipsi mereri potest. Filius, qui patris crimini revelavit (ut supra in 1. art. hujus questionis ostendimus) meretur, ut pater ab eo oblati mirius puniatur, quam si ab alio prodereur: ergo justum est, ut sibi ipsi aliquid mereatur: quum multo facilius sit sibi ipsi, quam alteri mereri, & certum sit, ut prius sibi quisque, quam alteri mereatur. Hæc sunt, quæ de hac re pro æquitate, & congruentia præfatæ secundæ conclusionis dici posse mihi videntur: quamvis illa (ut dixi) nullo modo ex juris rigore, & necessitate probari possint. Et inde infero, ut filius quantumlibet sit Catholicus, & quamvis patrem de hæresi convincerit, non sit tutus in conscientia, bona patris, quæ illi jure hæreditario competere poterant sibi ipsi capiendò, & retinendo. Quia cum hoc non sit illi à jure concessum, oportet illum judicis sententiam expectare, à quo hæreditas patris, aut similis alia res, pro suæ virtutis præmio concedatur, prout in alio casu fieri decernitur, in leg. 1. C. quibus causis set. præ. lib. accipiunt. Ante judicis ergo concessionem male ageret filius, qui patris crimini revelaverat, bona patris retinendo. Multa alia ad hæreticorum pœnas pertinentia potuissimè in hoc secundo libro pertractare, quæ omnia multiplici ratione motus prætermisi. Nam eorum aliqua adeo sunt aperta, ut vel medioeriter doctum latere non possent. Deinde si quæ forte difficilia, & recondita sunt, de quibus nihil in hoc secundo libro differui, ea non ad pœnas (ut ego arbitror) spectant: sed ad solos processus per quos judex ad sententiam dicendam progreditur, spectare puto. Quæ cum sint ab eo, quod à principio operis dicere statui, longe diversa, necessario sunt à me ommissa, ne longè ab scopo me diverfisse à multis accusar. Accedit ad hæc illarum rerum qualitas, & conditio. Nam ea, quæ omniùm talia sunt, ut melius de illis jurisperiti, quam Theologi differere possint, & ob eam potissimam causam illis necessario relinquenda esse censui.

FINIS LIBRI SECUNDI.

F.

193
 F. ALFONSI DE CASTRO,
 ZAMOREN. ORDINIS MINORUM,
 IN TERTIUM LIBRUM
 DE JUSTA HÆRETICORUM PUNITIIONE.
 P R A E F A T I O.

UISQUIS populi regendi curam habet, si justè & sanctè suum cupit exequi ministerium id præ omnibus optare, & pro illo assequendo nihil intentatum relinquere debet, ut nulla perpetrentur scelera, quæ nisi remissus, & profus negligens haberi velit, sit necessario puniturus. Nam qui flagitia, quæ punire valeat in subditis suis optat, & querit, is non Rex, sed tyrannus, non pastor, sed lupus, non judex, sed carnifex, merito censendus erit. Nec satis est Regi, aut Episcopo, aut alicujus alterius regimini curam habenti, quod crimina, aut scelera nulla committi optet: sed opus est, ut diligenter procuret, & totos huic rei nervos impendat, ut hoc ipsum, quod optat, eveniat. Nam si ob illius negligentiam, aliquod horum contrigerit, id omne illi erit merito imputandum, & de omni tali illum Deo rationem exactissimam reddere oportebit. Oportet enim, ut omnes mundi rectores, quocumque nomine illi censentur, intelligant se non in hoc solum à Deo positos esse, ut crimina puniant: sed potius, ut id primum procurent, ne ulla scelera perpetrentur. Rector enim & populi gubernator bonum, & pium medicum in hac parte imitari debet, qui si tuendæ alicujus hominis salutis curam suscepit, non solum nititur illum postquam ægrotaverit, pristina restituere salutem: sed ne in morbum aliquem incidat, omnem adhibet diligentiam. Si medicum imitari designantur Principes, aut Episcopi, aut quisvis alii orbis rectores, vel Deum ipsum, qui totius mundi sapientissimus est gubernator, & rector, non est cur imitari dedignentur. Inspiciant ergo illum omnes Christiani orbis rectores: & si rectè, quæ illis commissa sunt, administrare cupiunt, faciant juxta divinum exemplar, quod illis sacra ostendit scriptura. Deus liquidem (ut sacrae nos docent litteræ (1. Tim.) 2. neminem perire cupit, sed vult omnes nos salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Neminem certe perire voluit, aut à recta justitiæ linea, vel latum pilum discedere, qui ne ullus umquam (nisi ultro-neus & lubens) errare possit, certissimam omnibus, qua vitam possent assequi sempiternam, viam ostendit, paratam, præterea semper juvare omnes, qui suo destituti auxilio, frustra illam assequi conarentur. Docet Deus bonum, hortatur ad illud, promissis allicit, flagellis præmentibus urget, incipientes juvat, progredientes comitatur, & fovet. De quovis peccato, ne incauti in illud incidamus, sæpissime admonet. Si nos peccato proximis vider, acerbissimis pœnarum minis nos ab illo deterret. Si jam collabentes conspicit, supponit manum suam, ut non collidamur. Quia hostes nos circumstant, qui nos ad peccatum semper impellere conantur, amicos, ne dicam pedagogos, nobis angelos, consulit, qui nos contra hostes juvarent, & qua possent, parte ab illis tuerentur. Tam ferventem denique voluntatem, conservandam nos in bonitate, & à malitia avertendi Deus habet, ut pro hac re nihil illum prætermisisse videatur. Fateamur ergo omnes cum Propheta, atque ut acceptum Deo feramus, necesse est: quod nisi Dominus adjuvasset nos, paulominus in omne peccatum lapsi fuissetus. Hanc igitur immensam Dei misericordiam, & vigilantissimam, quam nostris perpetuam ille curam habet, vel aliqua ex parte imitari debent quorquod Dei loco præsumunt, quos ille ad sui, populi gubernationem varios instituit ministros, ut quemadmodum illum in prælatione imitantur, ita etiam imitentur in cura & diligentia, ut omnes, quas potuerint exercent vires, ut subditos in virtute custodiant, & à vitis, avertant. Quod si tam exactam circa reliqua omnia scelestæ oportet rectores adhibere diligentiam, ut illis ne oriantur, occurrant: tanto justius est, ut eam ipsam diligentiam ne hæreses novæ oriantur, aut veteres revocentur, adhibeant, quanto hæresis reliquis omnibus peccatis nocetior esse pejor, atque pestilentior. Si diligenter vigilare debeant rectores, ne furta, homicidia, adulteria, aut aliqua id genus crimina in populo fiant, multo justius est, ut diligenter attendant, ne hæreses in populo oriantur, quæ multo plus nocenti possunt toti populo inferre. Hæresis enim sola est quæ totius Christianæ religionis fundamentum, quod fides est, imperit, atque profus everit, quo sublato reliqua omnia, si quæ aderant bona, statim contruere est necesse. Cum igitur tanta necessitate Christiani orbis Rectores non solum hæreses extinguere, sed illas ne insurgant impedire cogantur, ne solam nudam monitionem eisdem Rectoribus præbuisse videat, decrevi in hoc tertio libro viam certam illis ostendere, qua, si volunt, facile possunt hæresibus, ne oriantur, occurrere.

Quoniam necessarium est Principibus, & aliis omnibus totius Reipublicæ Christianæ Rectoribus, quocumque nomine illi censentur, ut diligenter omnes juxta suæ prælationis obligationem, & potentiam invigilent, atque laborent, ut nullam umquam oriantur hæreses, ideo operæ pretium me facturum existimavi, si vias aliquas, quibus hoc commode fieri possit, illis ostendero. Vias autem ad id faciendum, & si multas alii forte possent docere: ego tamen unam latissimam, & certissimam viam ostendam, quæ tamen posse in varias dividitur vias.

Tom. II.

Occ

Opor-